

TĒVYNĒS
SARGAS.

№ 6.

1902

№ 6 A.

Tėvynės Sargas.

Mėnesinis keimarinis laikraštis.

Gaunamas pas **J. Lapiną** už 50 kap. (Tilsit, Ostpr. Goldschmiedestr. 8)
ir pas Rev. A. Kaupą už 1 dol. (America Scranton, Pa. Theodore Str. 114)

Turinys slėpiamosios (A) dalies.

1. Nuo redakcijos	2
2. Patarmės. <i>A. J.</i>	2
3. Apie mokinimąsi lietuviškai rašyti. <i>Jas.</i>	3
4. Lietuvaitės prie darbo. <i>Augštaitis.</i>	8
5. Palengvinkime „Tėvynės Sargo“ praplatinimą. <i>Kun. A. Milukas.</i>	15
6. Apie lošimą kortomis. <i>Sakalas.</i>	16
7. Vyrų <i>M. Balandis.</i>	19
8. Įvairios žinios:	21
1. Iš Judrėnų. 2. Iš Veviržėnų. 3. Iš Švėksnos. <i>Kucovas.</i>	
4. Iš Indriejavo, Ras. p. <i>Butvilaitė.</i> 5. Iš Pasvalio. <i>Širmonėlis iš Patiltės.</i> Užprašymas. <i>B. Erelis.</i> Iš Amerikos. <i>Ne-Amerikietis.</i>	
Jubilėjinis vysk. Valančiaus komitetas. <i>Parubežinis.</i>	
9. Naujos knygos, prisiųstos į redakciją.	28
10. Atsiliepiamos. <i>Ruta.</i>	30
11. Padėkavonė.	31
12. Prašymas.	31

Nuo Redakcijos.

Skaitytojai ir sądarbininkai tebuna įlaidžiais kritikais šio T. Sargo numerio, kuris ir man pačiam išrodo per šiurkštum ir nepilnu. Nelaimėi ištikus su garbingu p. V., buvusių redaktorium, daugelis raštų, matyt, turėjo užklysti kur, ypač mažai korespondencijų tepasiekė mane. Užprašau visus sądarbininkus šelpti T. Sargą, o ypač raštais kovojančiais prieš rusiškas mokyklas ir korespondencijomis, aprašančioms Lietuvos vargus, bėdas. Neilgai tegalėsiu dirbti T. Sargui Europoje, nors kitaip malonėčiau, ale ir tam trumpam laike galiu kame apsirikti, nes seniai jau „Tėvynės laukus, pievas“ regėjau, o didesnės Lietuvos dalies — Kauno ir Vilniaus gub. visai nepažįstu. Taigi garbus Tėvynės Sargo darbininkai tebun drauge ir redakcijos sąnariais, padidindami savo triusą, kolei neužleisiu vietos gabesniams, geriaus pažįstančiam Lietuvą darbininkui. Apie naujus metus, tikiuosi, rasis vyras, terp persekiojamų sargiečių, kurs galės stoti į vietą garbaus p. V., kritusio auka slaviškų kryžiojų beširdės politikos Lietuvoje. Raštus reik siųsti ant antrašo: **J. Lapinas, Tilsit, Ostpr.** Kuriemsi tas būtų neparanku, galės ir mano adresa susekti.

Užvaduojąs T. Sargo redaktorių

Kun. A. Milukas.

P a t a r m ė s.

Jei Lietuvą myli
Ir trokšti jai laimės
Mokinkis nuo žvėrių
Atsargumo, baimės.

Krutėk pasislėpęs,
Neiki į aikštelę,
Nes pagaut' gal priešas
Tave „vargo pelė“.

Nors jis būt' švelnutis
Kaip siulelis šilko, —
Avinu nebūki, —
Bėgki kaip nuo vilko.

Jo visas troškimas
Draskyt', kas įkurta, —
Šauk nuo jo, kaip zuikis
Nuo uostančio kurto...

Kur tik jis pasisuk'
Tuoju mėšlo pribloško, —
Slėpkis kaip vištutis
Nuo smirdėlio šeško...

Kartais net pasikėl'
I mokslo augštybę, —
Bet, žvirblėl', supraski
Vanago gudrybę...

25/III/1902.

Žinodams jo pyktį
Ant mūsų dalykų, —
Nebūk kvailu gaidžiu,
Nešauk: kakariku!...

Taigi brangus broliau
Dėlei savo laimės
Mokinkis nuo žvėrių
Atsargumo, baimės.

A. J.

Apie mokinimąsi lietuviškai rašyti.

Rodosi, visiems suprantama nauda iš mokslo skaityti ir rašyti lietuviškai, o kad pradėdi žmones žadinti mokintis rašyti lietuviškai, tai labai daug užėini priešingų tam naudingam daiktui. Paprastai šitie priešai, patys nemokėdami net skaityti lietuviškai, niekina rankos rašto mokinimąsi, visų pirmiausiai sakydami, kad nėkokios naudos berniukai su mergaitėms neturės išmokę lietuviškai rašyti; kas kit's, sako, kad moka ruskai! Tokiam atsakysiu, juog mums lietuviams-katalikams šiandien esantiems po ruskių valdžia, mokėjimas gražiausiai ruskai rašyti duonos neduoda. Pabaigia vaikai keletą kliasų, gimnaziją ir universitą, — tai jau labai gerai moka ruskiai rašyti, o ir šitokie vienok negali gauti karališkoj' šlužboj' vietos: nė valsčių raštininku, nė vaiske vyresniu raštininku, nė feldfebeliu nė urėdninku, nė pačtoj', nė mokintoju, nė asesorium, nė sūdžia, nė gydytojų, — o turi jieškoti tarnystos pas privatiškus žmones, kur jau prigimtoj' kalboj' vedami yra raštai. Tai matai dabar, juog nēr ko norėti gauti duoną šiek tiek mokačiam ruskai rašyti; už laimę laikyti mokėjimą ruskai rašyti tai bus perbrangintas daiktas, nės mēs iš jo tikrai nieko neturime — duonos jis mums neduoda. Jei mokiname vaikus šiek tiek valsčiaus mokslinyčiose, tai ne dėl duonos šmotelio, bet dėl reikalo, idant suprastų rėdo kalbą ir galėtų vesti rėdo dalykus;

todėl nieks negina mokintis rėdo rašto ir kalbos. Mokin-damies-gi lietuviškai rašyti, mokindamės savo prĩvatiškiems naminiams reklams, kurių kiekvienas turi apšėiai. Kitam ĩ valsėių nė kartą per gyvenimą neprisieina apsilankyti su rusku raštu, o namie su lietuvišku labai tankiai rėikia susitikti.

Nėra, kaip pas mus Ukmergės apskrityj', tokio kiemo, iš kurio nebūtų atsiskyrus bent viena ypata nuo savųjų, ar tai paimta ĩ kariūmenę, ar iš savo geros valios išvažia-vusi kur ĩ miestą uždarbianti. Kožnas numano, juog ta atsiskyrusi ypata, gyvenanti kur toli nuo savo krašto, trokšte trokšta žinių iš savo grinėios, o namie likę vėl negali užmiršti išėjusios; kas tada vienas su kitais suves, jei ne mokėjimas lietuviškai rašyti? Nemokėdami lietu-viškai, griebiasi už rusko, netik rašo ruskoms litaroms lietuviškus žodžius, bet kartais ruskais žodžiais atrašo.... teip daryti tai jau paskutinis darbas! Patįs tėvai dejuoja, gavę tokį raštą nuo vaikų, išsižadantių savo prigimtos kalbos; toks jau nebetoli nuo to, kad ir katalikiško tikė-jimo išsižadėtu, jei išsižadėjo kalbos; juog tikėjimas su kalba brangiausi žmogui daiktai! Kaip girdi lietuvi ruskai kalbant, tai tokį pat jausmą turi, kaip kad išgirs-tum paukštį šunies balsu lojant arba žmogų kiaulės balsu kriūkuojant; lygiai su raštu, kaip pamatai lietuviškus žodžius ruskoms litaroms parašyta — tarytum, tas raštas išviršėiai išveizdi.

Grĩškim prie išėivio svetimam krašte esanėio; atsiskyres nuo savųjų išsilgsta, nori apie savę pranešti namiškiams per raštą, o čia pats nemoka rašyti; reikia samdyti rašytoją, kuris rašydamas nenuduos tų jausmų ir mislių, kokius turi išėivis, arba visai kitką parašys, nekaip reikia; kitą vėl nenoras pasakoti svetimam žmogui viską apie savę arba apie namiškius priverčia žmogų paėiam mokėti lietuviškai rašyti.

Kiek vėl smulkmenų visokių prisiėina užsirašyti atminimui kartais labai naudingų daiktų prasimokintų, perskaitytų kur arba girdėtu! jei neužsirašysi, tuojaus iš galvos išėis; — tik rupesnis ir gailėstis lieka paskui, ką nebeatmeni, ką neužsirašėi!

Senesniems žmoniemis didi naujiena, kad jų vaikai moka lietuviškai rašyti, o kad seniai atsižiūrėtų atgal, tad mažiaus stebėtusi. Juog senesniejie atmena anuos laikus, kada žmonės nemokėjo skaityti, kada numirus kam, reikėjo ir iš kelinto sodžiaus parvežti giesmininką pagiedoti šventas giesmes prie nabašninko; mislyju, juog anoj' gadynėj', kada visus vaikus pradėjo mokyti lietuviškai skaityti, buvo tokių mandragalvių, kurie kalbėjo apie skaitymą, juog mokėjimas skaityti duonos neduoda, kaip dabar sako apie lietuvišką raštą, bet jų nieks neklausę mokinosi skaityti, o išmokę džiaugėsi. Teip ir su raštu, kurie neklausydami papeikimo — suniekinimo — mokinasi; išmokę džiaugiasi; prisipažindami, kad išpradžios buvo sunku ir mislijo, juog nieko nepaveikę, o dabar, sako, dėkui Dievui, jau moku pats rašyti, nebereikia kito siektis, o da ir kitam prašant su noru parašau.

Tą dar pasakysiu: kurie išmoksta lietuviškai rašyti, pradeda supratingiaus lietuviškas knygas skaityti. Prieš mane keletas prisipažino: kol, sako, nemokėjau rašyti, tai skaitydavau knygą, by tik skaityti, pats nesuprasdavau, ką skaitau, dabargi, išmokęs rašyti lietuviškai, ir skaitydamas, sudedu geriaus žodžius, suvedu sakinius su saviniais, turiu gražesni ištarimą suprantu pats, ką skaitau, ir kiti suprantą mano skaitymą.

Matote, priešai lietuviško rašto, juog knygos, kurias skaitote, ne ruskoms litaroms spaudintos, bet lotyniškoms (lietuviškoms); jei ruskos litaros mums būtų geros ir naudingos, knygų rašytojai be vargo atspaudintų ruskoms; gal dar ruskiai brangiai užmokėtų tokiam, kurs parašęs lietuviškai knygą, atspaudintų ruskoms litaroms; vienok neatsiranda nė vieno mokinto lietuvio, kurs parduotų savo knygą; o kad seniaus ruskiai buvo atspaudinę maldaknygių ruskoms litaroms, tai jās visas žmonės išdegino; buvo tokiu, kur nusipirko vežimą tokių knygų, uždegę jį paskui kaip kokį laužą. Šiandien, jei koks učitelpalaikis apdovanoja vaikus tokioms knygoms, nės kas anas praplatis, jei ne učiteliai per piemenis, tai išmintingas tėvas atima nuo to berniuko, o atiduoda mažesniems pasibovinti — sudraskyti.

Ruskos litaros lietuviškam raštui tiek tepritinka, kiek pritinka kiaulei balnas. Lietuviškus žodžius, parašytus ruskoms litaroms, ištariant pagal ruską litarų ištarimą, nė šiokie nė tokie išaina lietuviški žodžiai; trumpai, jie nepritinka mūsų kalbai, ir gana.

Visas apšviestas svietas yr pripratęs prie lotyniškų litarų, tik ruskis su kiniečiais (kitaječiais) turi atskirias — savas; jei matote vokiškoj' kalboj' suraitytas litaras, tai ir tos greitai pasibaigs, nės vokiečiai spauzdina naujas knygas lotyniškoms litaroms, o vaikus mokslinyčioj' mokina abiejų abecelų. Laikas ateis, kad ir maskoliai pames savas, o priims lotyniškas, kurias visa pasaulė vartoja. Kol kas bus, šiandien ruskiai nori mums užmesti savas; nekartą nusidžiaugia jie, pamatę lietuvius rašant ruskoms litaroms; tada jie sako: lietuviams patinka ruskos litaros, neleiskim spauzdint lietuviškų knygų Rosijoje lotyniškoms litaroms — lietuviai, pradės, esą, spauzdinti ruskomis! — gumbą jums — nesulauksite to niekad; nuo to laiko, kaip užgynėt Rosijoje' spaudint knygas, mes iš Prūsų gauname jų, kiek tik mums reikia, nors truputį ir brangiau už jas užmokam, nekaip kad būtų atspaustos Lietuvoj' — Vilniuj. Metas jau susiprasti žmonėms, kad reikia savų litarų mokintis rašyti ir nustoti linksminti mūsų neprietelių, vartojant jų literas; pamatę maskoliai, kad mes jų litaras tik valsčiuoj' vartojame — (gali ateiti tokie laikai, kad ir valsčiuoj (rėde) vartosime savas litaras, juog Austrijos karalystėj', Lenkai turi savo rėdą, Čekai savo, vokiečiai savo ir tt.; pagal krašto kalbą yra visos poperos vedamos.) o terpu savės savas turime, supras, juog persekiojimas lietuviškos spaudos neišaina jiems ant naudos ir ant galų galo leis spaudinti, kaip mes norime ir kaip visi lietuviai nuo kūdikystės yra pripratę.

Išsimokinti lietuviškai rašyti labai lengva, tam kas buvo iškaloj' ir moka svetimas litaras statyti; tokiam reikia tik pažiūrėti į rankos rašto abecelą, tuojaus išmoks, o jei keletą kartą pasidėjęs knygą, parašys iš jos koki puslapį, tada visiškai įpras gražiai lietuviškai rašyti. Abelnai sakant, ko išmokstam svetimose kalbose mokindamiesi, reikia tuojaus kitus mokinti prigimtoj' kalboj'. Apart

rašto, didei naudingas daiktas mokėti skaitliuoti (rokuoti). Šiandien žmonės noriai mokinasi, todėl knygų pardavėjams prigul parnešti iš Prūsų aritmetikos knygelių, iš kurių žmonės patys galės išsimokinti skaitliuoti namie, nelankydami mokslinỹčių, kur vieni negali nueiti, kiti bijo užraugti ruskių raugu savo vaikų, todėl neleidžia. Kaip žmonės mokės skaitliuoti, rokuoti, daugiau atsiras kromininkų, griebsis už prekystos. Noro vis tai darbas. Rašyti mokintis galima įvesti vakarus, kur juokais vienu už kito norėtų greičiau ir geriau išmokti rašyti ir skaitliuoti, ir tikrai išmoktų. Ten noriai imasi mokintis, kur žmonės doriai gyvena; jei kur sutikau priešus mokimosi lietuviškai rašyti, tai tokiuose sodžiuose, kur didesnis morališkas nuopuolis; kur tėvai neduoda vaikams gero pavyzdžio, girtuokliauja, kaip kada ką svetimo pagauna, neteisingai eina į sūdą liudyti, ten ir jaunimas ištvirkęs; jiems nekalbėk apie rašymą, apie ką padoraus, — to nemėgsta; jiems rūpi ilgiaus šventoms dienoms pasilikti miestelyj', valkiotis po žydų grinčias, grabalioti kas pasisuka, kol nepagauna ant kokio pikto darbo policija ir, išlupus išpradžios kailį, nestumdo, paskui vis, ir prie kunigo veda, ir prie asesorio varinėja, už vagystes, už muštynes, už girtuoklystes arba, grabsčiojimą svetimų daiktų.

Greičiau išplatinti mokslą lietuviškai rašyti reikia iš pradžios išmokinti keletą ypatų geros valios, kurios paskui noriai mokintų kitus; tada viens nuo kito mokysis, ir darbas eis greit pirmyn, jei bus ypač pagyrimas įtekingo žmogaus. Neilgai trukus įeis į kasdienį reikalą mokėti lietuviškai rašyti, kaip šiandien visi pripažįsta už reikalingą daiktą mokėti skaityti. Galima parūpinti norintiems išsimokinti rašyti sąsiuvas, jei ne lietuviškoj' kalboj', tad, man regisi, nieko pavojingo nebus lietuviystei jei pristatytumėm lenkiškas „Ulepszoną metoda nauki pisania kaligraficznego“ Varszava cena 7 $\frac{1}{2}$ kap., už kurias žmogus negal turėti atsakymo, o greitai išmoks rašyti, nės ten jau parašyta rudos litaros tika žiniai ant poperos, o mokintiems reikia su juodu atramentu vedžioti pavirš rudų litarų; tokiu būdu greitai ir gražiai įpranta rašyti.

Kaip matot, visai mažai iškaščių, nes už 10 kap. ar auksiną galime išmokti lietuviškai rašyti; o kad parsigabentų aritmetikos knygelę, tai namie, viens nuo kito išmoktų skaitliuoti (rokuoti) daug greičiaus, nė ką vaikščiodamas į mokslynįčią. Po trys, keturias žiemas vaikas vaikščioja į mokslynįčią, nubosta tėvams bevežiojant ten vaiką, kur nieko neišmoksta, nės mokina skaitliuoti nesuprantamoj' kalboj', ir vaikas negali permąnyti; nusipirkus gi knygelę lietuviškoj' kalboj' apie skaitliavimus gali vaiką į dvi, trys nedėlias atsidėjęs išsimokinti visų mandrybių, kurių mokinasi valsčiaus mokslynįčioj' trejas keturias žiemas; yra tai jų vienatinis pelnas, kad pramoksta ruskos kalbos ir keturis aritmetikos veikalus; o ir to dar ne visi vaikai išmoksta, tik tie, ką egzaminą išduoda: kas metis trys, keturi, retai kur daugiau.

Rūpinkimės tada pakelti naminį mokslą; kas buvo gimnazijoj' bent kiek, ar valsčiaus mokslynįčią yr baigęs, teperskaito lietuvišką aritmetiką, kad priprastų prie lietuviškų vardų, o paskui tegul rodo norintiems; tokiu būdu namie vaikai greitai išmoks to, ko išmoksta per didį vargą ir ilgą laiką mokyklose; o kas labiausiai, kad nereiks maželių atiduoti po burlio učiteliaus įtekmę. Norintis išsimokinti, kas šiočioj' dienoj' valandukę pasimokinti rašyti, o nedėdienis beveik visas liuosas yra, kaip pagrižta iš bažnyčios. Jei teip darysime, tada įgysime garbę net pas pačius mūsų parsekiotojus, ir akyse svieto būsime pagirti.

Jas.

Lietuvaitės prie darbo!

Guli prieš mane Mė 4—5 „Tėvynės Sargo“. Perskaičiau tika kun. A. Miluko „Naują užmanymą“. Mislys perbėgo į pažįstamą man nuo seno plačiąją Europą. Ten viskas verda, maišosi, ūžia; ten dega, liepsnoja kova už būvį, už liuosybę, už tikėjimą. Kova auga, platinasi, kuo tolyn, tuo labyn, o jos gaisras žėruoja vis artyn ir artyn tamsiai apsiniaukiusiose Lietuvos padangėse. Čia dar tuom

tarpu tyka; stipri valdžios ranka slogina mūs tėvynę, nori užgesinti karštą, nors amžių pelenais pridengtą jos dvasią; tas nesiseka... vėjelis papūtė iš vakarų; pelenai nudulkėjo, ir nemirštanti Lietuvos dvasia stoja į kovą su spaudžiančia ją milžiniška galybe. Sunki iš pradžių ta kova; silpna liepsnelė plyktels kur-ne-kur ir vėl nyksta, šiaurių milžino užgniaužta; kovos ugnis vienok negęsta, ir, nors iš lėto, apima ilgainiu visą šalį: liepsna prasimuša šen ir ten, o šiaurių vėjas neįstengia jau jos užgesinti... ir štai, kur tik pažiūrėsi, matai jau ir pas mus liepsnojant kovą už būvį, už liuosybę, už tikėjimą. Dievs žin, koks bus galas tos kovos, jei mes nestosim visi į krūvą, nesiimsim karščiaus prie darbo! Lietuvos priešai auga. Rusai stengiasi mus surisifikuoti, į pravoslaunus paversti. Lenkų „Liga narodowa“ užtaisė tinklą ant Lietuvos, užpjūdė tūlus sulenkėjusius mūs bajorus ir visokiais būdais platina lenkystę po mūs kraštą. Daug pačių lietuvių, prisidengę vielava lietuviystės, platina po Lietuvą bedievyستę, griauina iš pamatų šventą jos tikėjimą, už kurį turim labiausiai kovoti, o prireikus ir galvas padėti. Šie paskutinieji mūs priešai varo savo darbą su machiavelišku kytrumu, sekdami pėdomis savo mokytojų, praplatusių jau bedievyستę po kitas šalis. Jie nesiskubina pasirodyti aiškiai su savo siekais, bijodami užgauti katalikiškus lietuvių jausmus, ir tik pamaži, nematant, lašas po lašui, varvina per laikraščius ir knygeles nuodus savo mokslo. Kaip jų mokytojai kitur, taip jie dabar Lietuvoj', stengiasi pirmiausiai prašalinti įtekmę valdžios, kunigų, atskirti tikėjimą nuo kunigų, nuo Bažnyčios, atitraukti žmones nuo Bažnyčios, garsinasi darą tą viską gerui pačių katalikų, o tuomsyk, pritaisę šiek tiek dirvą, sėja sėklą bedievyستės. Toliaus jau išdrįsta užmesti aiškiai šį tą pačiam tikėjimui, pripažindami dar vienok jo reikalą. Ilgainiu tas reikalas mažinasi, ir ant galo tikėjimas lieka palia tik tamsuolių; kas gi nori, sako, būti apšviestu, inteligentu, turi būti liuosu nuo visokių tikėjimo prie-tarų!.....

Tik aklas nemato pavojaus iš jų pusės; juog jų sėjama sėkla prisiima Lietuvoj', aiškiai matyt iš platinimosi

tokių laikraščių, kaip „Ukininkas“, „Naujenos“, „Vienybė Lietuvninkų“ ir kitų, o teiposgi iš auksų, plaukiančių prilaikyti tuos prieš katalikiškus darželius. Išdrisimas gi išleisti (ir da už visuomenės pinigus!) tokius mėšlus, kaip knyga Buechnerio: „Spėka ir medega“, (išėjo Amerikoje šimet. Red.) parodo, juog dirva bedievystei jau pusėtinai pas mus išdirbta; ir Dievas, sakau, žino, kas mus laukia, jei nesiimsim karščiaus prie darbo, jei nestosim visi narsiai į kovą, sekdami mūs brolius katalikus kitose šalise!

Vokietijoj' Prancūzijoj', Šveicarijoj' ar Italijoj' nerasi kataliko, kurs šėip ar teip nekovoju už savo tikėjimą, ir, kas plunksna, kas žodžiu, kas darbu, kas skatiku, visi rūpinasi apie visuomenės reikalus, nuo profesorių univeritetų, skelbiančių garsiai ir aiškinančių apjakimą bedievių, nematančių ryšio mokslo su tikėjimu, iki menkiausiam darbininkėliui, pašvenčiamsiam kovos reikalams dalį sunkiai uždirbo skatiko . . . kaip da prietam atsimįsi tas mynias zokoninkų ir zokoninkių ką nuo jaunystės išsižadėję smagumų šio svieto pašvenčią savo gyvenimą gerui sanbrolių, ir, dirbdami bažnyčiose, mokslinyčiose, tipografijose (spaustuvėse), nieko daugiau neįieško, nieko netrokšta, kaip tik garbės Dievo, gero artymo; tai tik liūdna darosi, atsižiūrėjus į mūs nuvargintą tėvynę. . . . Męs nieko to neturim. Daugelio dalykų nė turėti negalim dabartiniam mūs padėjime, kaip, paveizdan, universitetų, ale ar stengiamės įgyti tą, ką galime turėti? ar kovai už būvį, už liuosybę, už tikėjimą nereikia daugiau darbo, daugiau rūpesčio apie visuomenės reikalus? ar užtenka tik gerų norų, kuriais męs teip tankiai apsieinam ir ką tik, ką tik galime užlaikyti porą vidutinių laikraščių? ar su teip menkais ginklas galime tikėtis pergalėti priešus?! . . .

Matydamas silpnybę jiegu lietuvių katalikų, suprasdamas gerai reikalą jas sustiprinti, padidinti, pakėlė nesenei balsą kun. Milukas, leizdamas į svieta savo „Naują užmanymą“, patalpinta № 4 ir 5 „Tėvynės Sargo“ ir dėlto, tikiuosi, jau žinomą skaitytojams.

Važinėdamas po Europą susipažinau kada-tai ir aš su šv. Povylo draugyste, o mislis įsteigti panašią Lietuvoj'

perbėgo man per galvą; perbėgo, ale neužsilaike, nės lietuvystės dalykai nedaug terūpėjo... Ne teip, matau,ėjosi su kun. Miluku. Ta kuopelė merginų, dirbančių sau tykiai, kaip skruzdės, o darančių tiek naudos, atkreipė jo atydą, ir papratęs traukti iš visur naudą tėvynei, jis suteikė lietuviškai visuomenei savo prakilnų užmanymą, kurs atidarytų lauką naujoms darbininkėms, sustiprintų, padidintų mūs jiegas, užtikrintų viršų katalikiškai rašliavai.

Pirm 30 metų kanauninkas Schorderet sudarė Šveicarijčj' merginų draugystėlę platinti katalikiškoms knygom ir laikrašćiams. Pradžia buvo sunki. Nė pinigų nė kandidatų į naują draugystę ne lengva buvo surasti, o visuomenė tik juokėsi iš „bobų,“ ką užsimanė būti „apaštalais“. Ale karšta meilė artymo, troškimas pasišvesti, viltis Dievuje kan. Shorderet ir pirmųjų įsteigikių pergalejo visas kliūtis, ir šiandien turi jau draugystę per šimtą sąnarių, turi 3 spaustuves, pragarsėjusias visam sviete, turi knygynus, knygų krautuves, leidžia į svieta daug knygų ir laikrašćių, o visuomenė garbina tas „bobas-apaštalus“, iš kurių pirmiaus juokėsi; garbina, pamačiusi, kiek naudos daro katalikystei tas tykus darbas pilnų pasišventimo darbinikių, kurios, anot žodžių vienos iš jų, sakytų kun. Milukui, dirba savo darbą tyloj' ir su malda, nejieško kitokių smagumų, kaip tik gerą daryti artymų dūšioms, o meilė Dievo, vienybė su juo per apmąstymą jo kanćios, per tankią komuniją, per darbą jam malonu palengvina išpildyti priderystes, pergaleti visus nesmagumus kliūtis ir paojus“.

Šv. Tėvas Pijus IX, paskui Leonas XIII giria draugystės darbą; Kardinolas Mermillod kalbėdamas Paryžiuje į aštuonis metus po draugystės įsteigimo sako: „Šv. Povylo draugystė įkūnyja kotobuliasias šv. Benedikto devizą: *ora et labora* (melskis ir dirbk). Privalome šelpti tą draugystę. Jos sąnarės yra tikromis spaudos mielaširdystės seserims. Neabejoju ištarti, juog Dievo Apveizda apsiroiškia tos draugystės įsteigime... supažindinkit savo draugus su šita draugyste, platinkit jos bičiuolių būrį! Iš tiesų, šita draugystė plėtošis, augs ir pastos didele

Turiu pranešti, juog nuo keleto prakilnesnių mus patrijotų gavau laiškus labai pagirančius mano užmanymą, teip-pat ir nuo vienos lietuvaitės diktai apsišvietusios, kuri apsiima pristoti į šv. Povylo draugvstę, jei anoji susidarys. Su laiku gal atras mūsų kunigai patrijotai daugiaus kandidačių. Turiu tik persergėti čion, juog įsteigiant mums šv. Povylo draugystę katalikiškai literaturai platinti ir vaikams mokinti, pradžia bus daug sunkesnė. Mažiausiai dvi apšviestesnės kandidatės turėtų išbuti nors metus kokioje draugystėje, kuri užsiima vaikų mokiniu. Tiedvi sąnari pažinusi bendro zokoninkų ir tikiškių draugysčių gyvenimo įstatus, kartu pramoktų ir pedagogikos, kurią ir apšviestesnės mus lietuvaites mažai pažįsta. Ale tas kaštuotų diktokai. Besiteiraujant man visur apie mokintojų draugystes ir zokonus daugiausiai rekomenduota viena Šveicarijos bendrovė užlaikanti moterišką mokintojų seminariją, iš kurios išeina šimtai Šveicarijos ir Prancuzijos mokintojų. Ten pratinama norinčios ir prie bendro tikiško gyvenimo, ale kaštai dideli, nės už vieną ypata prisieina kas met išsikaštuoti apie 800 frankų. Aš prižadėjau parupinti kaštus vienai atsišaukusiai jau lietuvaitėi, ale kitai jos draugei atsirasiančiai gal padės mus kunigai. Reikia tik didei gabios apsišvietusios kiek merginos ir mokančios, jei galima vokišką ar anglišką kalbą. — Sąnarėms, kurios bus vien statytojoms daug mokslo nereikia. Užteks jei moka ant rašto, **netingi dirbti** ir yra sveikos ir dievobaimingos merginos. Literas statyti jos galės pramokti į kelis mėnesius. Norinčius koresponduoti su manim meldžiu siųsti laiškus per Tėvynės Sargo redakciją, o už poros mėnesių rašyti stačiai į Ameriką ant šio adreso: Rev. Milukas, Shenandoah, Pa.

Kun. A. Milukas.

Palengvinkime „Tėvynės Sargo“ platinimą.

P. X. № 4 ir 5 T. Sargo padavė kelias naudingas patarmes, kaip palengvinti Tėvynės Sargo platinimą. Garbus rašytojas rodija, kad „Sargo“ slepiamoji ir neslepiamoji dalis išėitų atskyrum ir kad polytiškoji dalis būtų daug plonesnė nei dabar ir tankiaus išėitų. Ta roda labai gera ir gal pasiseks ją išpildyti po Naujų Metų. Kadgi bus daromos atmainos jei Dievas duos sulaukti, ateinantį metą, patarčiau ir aš T. Sargo globėjams dar kelis dalykus.

1. Man daug būtų labai naudingų daiktu, kad „T. Sargo“, ir „Žinyčios“ redakcija sueitų į ankštesnę vienybę su Amerikos lietuvių katalikiškomis redakcijomis. Amerikoje spauda lietuviams daug pigiaus kaštuoja, nes apgarsinimai, lengvai gaunami, daug pamažina kaštus, bet už tai Amerikos lietuviams didė stoka rašančių. Taip vadinami Lietuvos liberalai jau nuo poros metų suėjo į vienybę su amerikieškais ir daugybė straipsnių per „Varpo“ ir „Ukininko“ redakcijas nukeliavo į Amerikos prieš-katalikiškus laikraščius ir anuos sudrutino.

Terp katalikiškos partijos Amerikoje ir terp sargiečių tuomtarpu nėra vienybės. O T. Sargas, girdėjau, turi bėdą su surinkimu kaštų apmokėti spauzdinimą storų numerių, Amerikos-gi katalikiški laikraščiai serga literatiška džiova; „Tėvynę“gi net numarinti turėjo paskutinis Susiv. L. Katalikų seimas; nebuvo kam rašyti į ją! „Dirva“ nuo pat pradžios užgimimo bijojusi literatiško bado, šimet kakinasi vien perspaudinimais. „Ožkabalių dainos“, Dirvoje patilpė, perspaudintos yra iš „Tėvynės“, o išeisianti neužilgio „Dirvoje“ „Izdų sala“ bus vien atspauda iš „Žvaigždės“.

2. Ar nebūtų geru daiktu sujungti „Dirva“ su „Žinyčia“, paliekant net abudu vardu ir užlaikant dvi redakcijas — vieną Lietuvoje, kitą Amerikoje? Spauda žinoma, būtų Amerikoje. Atspaudinus reguliariškai, 4 syk ant metų, reikalingą skaitlių galima būtų atsiųsti į paskirtą vietą parubežyje.

3. Su „Tėvynės Sargo“ priedais ar negalima būtų šiaip padaryti: spaudinti tuos priedus, arba nors jų dalį, atgaivintoje Amerikoje „Tėvynėje“ (mėnesinėje) ir teippat prisiųsti jų reikalingą skaitlių į parubežį. Anais metais, kun. Žilinskis, budams Susiv. prezidentu. „Varpo“ ir „Ukininko“ redakcijoms siuntinėjo po 200 ir 300 ekz. „Tėvynės“ kaip priedą prie tų laikraščių.

Žinomą uždėjęs kitoki antgalvį ir atmetęs tuos lapus, kur buvo atspaudinti vien Amerikiečių lietuvių reikalai. Žinoma iš tos sutarties kun. Žilinsko su Varpu nieko gero neišėjo, nės Varpas visada buvo priešu Susiv. turinčio katalikišką dvasią. Padavę vieni kitiems rankas lietuviai katalikai Lietuvoje ir Amerikoje daug daugiau gero padarytų. Sargiečiai tada lengvai galėtų išleisti Sargą formate plonų knygelių ant plonos, geros (per tai ir brangios) popieros, priedus gi, gautų už nominališką prekę ir dar pigiaus. Ką kiti pasakys ant to? Išsišnekime, vyrai, iš laiko. Su guodone

Kun. A. Milukas.

Apie lošimą kortomis.

Lenkiškame kalendoriuje. išduotame kaštais Petrapylės Labdaringos draugystės 1900 met., randame ant 92 puslapio rimtą straipsnį: „Apie lošimą kortomis“, kuriame autorius, p. Jelskis, labai puikiai išrodinėja blėdį, paeinančią iš kortų, ir stengiasi visiems įkalbėti, kad pamestų tą piktą paprotį. Pirmoje dalyje savo straipsnio autorius paduoda istoriją kortų Lenkijoje ir Lietuvoje, o antroje išrodo visą piktą, paeinantį iš lošimo kortomis ir ant galo gi šaukia visus lošti liautis;

Ir teip, sako aut. visoki giliukiškieji žaidimai paeina iš Azijos, kaip civilizacijos lopšio. Iš Azijos perėjo jie pas Rymiečius ir Grekus, o paskui pasklydo po visą Europą. Jau XII. amžyje ant puotų turtingi lenkai, pasigėrę, lošdavo kauleliais ir net karalius Kazimieras Teisingasis gavo plaštaką į žandą nuo vieno ricieriaus už

tai, ką nemokėjo lošti. Bėgant laikui žmonės labai priprato prie visokių graijimų, o XVII amžyje labai įėjo į madą kortos. Rūmuose karaliaus Jono III, be perstojo, dieną ir naktį, eidavo darbas prie žalių stalelių. Tuomet įvyko lenkų viešpatystėje daug kortinių fabriku, o Lietuvoje, netoli Vilniaus, įtaisė tokį fabriką koks ten Smialovskis. Visiems lenkams toj' gadynėj' lošimas kartomis apsuko galvas ir „auksinis drugys“, t. y. godulystė pinigų daugelį išvarė iš vietų ir atėmė paskutinį kašnelį duonos; viską pralošę, dažnai jie iš piktumo pešdavosi tarp savęs ir mušdavo visus kastik jiems pasipindavo po kojomis, kaip tai atsitiko su kunigu Petru Baudouin'u. Tas pamaldus vyras vieną kartą atėjo pas ponaičius, lošiančius kortomis ir prašė, kad jie kiek nors pinigų paaukautų pastatymui ligonbučio „kudikėlio Jezaus“ Varšavoj? Jam paprašius aukų, vienas iš lošiančių, kirto jam per veidą; tada kunigas Petras pasakė: „Tą plaštaką tai man tamista davei, o ką duosi ligonbučiai“? Tais kunigo žodžiais pajudinti, lošikai pagriebė su visomis saujomis auksinių pinigų ir bėrė kunigui į akis.

Paprastai lošdavo tada į „Karalių ir Karalienę“, „Karalių ir bokštą“, „Taroką“, „Prekėją“, „Skretulką“, „Pikieta“, „Lanzknechtę“, „Kapankę“, „Rumelį“, „Pliusą“, „Marijošių“, „Družbartą“, „Bostoną“, „Cveką“, o Lietuvoje ypatingai į „Varnuką; paskui atsirado „Preferansas“, „Vintas“, „Velniukas“ ir kiti.

Kiek pikto padarydavo lošimas kortomis, gana puikiai piešia lenkė Felinskienė. Štai ką ji rašo: Tada kortos tarp žmonių perėjo iš papročio į gašlumą; jos gadindavo papročius jaunuomenės. Daugeliui jos buvo siekiu ir vieninteliu užsiėmimu žmogaus gyvenime. Brolis išlošdavo iš brolio visą tėvų palikimą ir paskui viską pralošdavo svetimam. Jaunikis prieš šliubą pralošdavo visą dalį savo būsiančios pačios. Tankiai lošdavo per kelis mėnesius be paliovos: lošikai suveidavo į vienus namus, sėsdavo prie kortų ir varydavo visą parą be miego; jiems pailsus, sėsdavos kiti; tiems nusibodus, jų vietą užimdavo kiti ir tt. Šeimininkas dažnai pralošdavo svečiams visą, ką tik turėjo.

Prakilnesniejie vyrai, matydami, kaip daug blėdies atneša kartos, pradėjo laikraščiuose arba šėip knygose išrodinėti piktas kortų puses.

Ant galo susitvėrė draugystės, kurios stengiasi prilaikyti visuomenę nuo kortų; viena tokia draugystė susitvėrė tarp lenkų; kita yra Anglijoj' po vardu: „Draugystė prieš lošimą“ (The antigambling le ague). Garsus prancuzų mokytas vyras Julius Payotas, inspektorius Paryžiaus akademijos, savo veikele po antgalviu: „L'éducation de la volonte“ pataria jaunuomenei netik ką į kortas nelošti, ale nė į šakus, nė varcabus, nes tas praryja daug laiko ir daug piktó žmogui atneša.

Tokį tai nusprendimą išduoda svietas apie kortas! o ką mēs lietuviai iš savo pusės apie jas pasakysime? Mēs teipogi privalome jas pasmerkti! Teisybė, žmogus yra draugiškas sutvėrimas ir reikalauja po darbui atsilsio, ale ar tik prie kortų galima atsilsėti!

Terp mūsų inteligencijos ir kunigų kortos labai prasiplatino. Jie, kaip tik kur susirenka keli, tuojaus sėda prie žalio stalelio ir tankiai sustumia nemažai skatiko į delmoną kokiam valkatai. Teip darydami, neturi, žinoma, laiko nė mokintis, nė užsiimti tėvynės reikalais, praleidžia ant niek brangų skatiką, kurs gali būti teip gerai sunaudotas!

To vietoj' ar negeriaus būtų susitverti tautiškas draugystes nenuilstančiai ir išmintingai darbuotis ant naudos tėvynei, lavintis moksluose, remti dvasiškai ir materijališkai lietuvišką literaturą! Teisybė, yra prakilnesnių vyrų, kurie dirba iš visų savo pajėgų, ale kiek yr ir tokių, ką snaudžia!... Dar prie progos noriu atkreipti atydą ant vieno dalyko. Gerai būtų, kad mūsų kunigai susiorganizuotų ir dėtų kas met po kelis rublius ant tautišku reikalų.

— Paduočiau šioki projektą: Išsirinkti užrubežyje pav. Amerike, vieną kunigą, pas kurį kožnas galėtų nusiųsti savo skatiką; iš to susirinktų geras kapitolas, kurį galima būtų sunaudoti ant (gero) labo tevynės.

Kitas labai svarbus dalykas, kuris privalo rūpėti mūsų kunigams, yra tai naikinti papratimą prie kortų terp praščiokėlių. Argi negeriaus būtų, kad jauni berniukai, pametę valkiotis po sodžius su kortomis, susiveitę kuopon ir pasiskaitytę naudingą knygutę arba laikraštį. Dėlto gi mūsų kunigėliams dar daug - daug pasilieka darbo atlikti!

Sakalas.

Vyrai!

Vyrai! Užtraukime dainą,
Kas mūs tautos atsiaina:
Apie politišką rėdą,
Nės be rėdos tautai gėda!
Tad stokim vyručiai į krūvą,
Kas myl' ištikrųjų Lietuvą!
Užtraukim giliai iš krūtinės,
Te skamba garbė mūs tėvynės!

Vyrai! Maldaukime Dievą
Sau už Karalių ir Tėvą!
Jojo rėda maloninga
Bus mums garbi-išganinga!
Laiminga-tvirta ta tauta,
Ji amžiais nebus sugriauta,
Kur Viešpačiu Dievas yra!
Teisybė-teisybė tyra!

Didžlietuva-Žemaitija!
Sau apsirinkim Mariją
Už Karalienę-Motyną:
Vilniuj' jug Sostą mūs gina!
Laiminga — tvirta žmonija,
Kurios Karaliene — Ponia
Dievmotina yr — Marija!
Šalin eis, šalin vergija!

Broliai! Jug mės katalikai,
Tad reikalauja dalykai
Mums apsirinkti Bažnyčią
Tautai už šventąją iščią!

Laiminga — tvirta ta šalis,
 Jos amžiais turtinga dalis,
 Kuri pasirengusi tyčia
 Gyvent ir numirt su Bažnyčia!
 Tauta! Tau reikia Globėjo,
 Mūsų tiesų Apgynėjo!
 Rinkim Kazimierą šventą,
 Dievo Karūnos deimentą!

Laiminga — tvirta Viešpatystė,
 Kurios Danguos' globi tautystę
 Jos iščios šventieji tautiečiai!
 Ne — ne, neįveiks jos arškėčiai!
 Sėbrai! Sau turime rėdą,
 Jiji prašalįs mūs bėdą;
 Dar tik darbuokimės narsiai,
 Laimė antruos mumus garsiai!

Laiminga — stipri ta tauta,
 Kuri savo darbu drūta,
 Nės Dievas Karalius garbus:
 Palaimįs vaisiais jos darbus!

Žinot: politišką stovį
 Jug neapykanta drovis,
 Todėl nutarkim vienybę,
 Ši turi didę galybę!

Laiminga — tvirta ta tauta,
 Per amžius žaliuos kai rūta;
 Tautos, ką šventa meile mylis
 Neims, ne — neims priešų gylys!

* * *

Ė, ši daina begalinė,
 Skundžias pailsus krūtinė;
 Liaukim, ko čia nišdainuosim,
 Darbu parėję vaduosim!

Laiminga — tvirta ta tauta,
 Nebus audromis išrauta,
 Ką dirba daugiau nei dainuoja,
 Darbais savo širdį vaduoja! . . .

M. Balandis.

Įvairios žinios.

1. Iš Judrėnų, Ras. pav. Judrėnuose yra gan mandagi bažnytėlė, Kvėdarnos filija. Čion susiduria 4 parapijų (Kvėdarnos, Švėkšnos, Veviržėnų ir Rietavo) galai. Kadangi iki tikrųjų parapijų labai toli: į visas pusias vis po 2 myli, o keliai bjaurūs ir neišbredami, Judrėnų aplinkiniai buvo suskatę Žemaičių Vyskupo prašyti, kad, gird, iš Judrėnų filijos parapiją padarytų, o juos pačius, kaipo artymiausius, prie naujos Judrėnuose parapijos ant visados prirašytų. Vyskupas jau buvo jų prašymą beišklausęs, bet štai vėl pradėjo tie patys Judrėniškiai lig vyskupo prašymus su pasirašymais leisti, kad juos vėl „pagal senovės“ paliktų, prie Judrėnų nepridėdamas. Tegul sau ir teip, jug ko vakar žmogus buvo užsigeidęs, šiandien jau gal to suvis nenorėti, gal ir Judrėniškiam jau išrodo vertesniai toli purvą brįsti, bet kamgi, sakau, suvis dvasiškuose dalykuose ir prie katalikiško vyskūpo prašymus ruskoj' kalboj' rašyti? Tas jau nepadoru! nejaugi nebūtų sugebėję ir žemaitiškai pasirašyti! Ar bus Judrėnuose parapija, Vyskūpas težino.

2. Iš Veviržėnų, Ras. pav. Į Veviržėnus atvykęs priskaičiau kelioliką žydų užlaikomų krautuvėlių, o katališką tik vieną teregėjau, kurią valdo Jonas ar Petras (vardo neatmenu) Jurionas, kuriam, sako, bene visueriausiai klojas, ir veviržėniškiai prie saviškio labiaus mėgsta pirkti negu prie peisočių. Užtat ir verta juos pagirti. Tas pats Jurionas ir pyragus bekepęs ir arbatą su duonine gira bepardavinėjęs. Pas jį ir pakeleiviui yra kur apsistoti. Viduje, mačiau, sienos papuoštos šventųjų paveikslais ir Kryžium, o pas duris prikalta lentelė su aiškiu lietuvišku parašu: „Kepures prašom nusiimti.“ Iš visoko matyt, juog Jurionui Dievas padeda už jo dorumą ir teisingumą. Verta būtų ir senei jau laikas mums prekystę nuo žydų atsimiti ir tik pas saviškį tepirkti.

3. Iš Švėkšnos, Ras. p. Mūsų akcizninkai iš proto eina, kratas bedarydami. 14 gegužės per 10 adynų apspitę Švėkšnos špitolę, neva arbatos ir spirito jieškodami, bet

nieko nelaimėję nuo bobelių ben po maldaknygę išplėšė. Girdėjau, akcizninkai ketina kailį iškaršti skundikui, kam pats gerai nežinodomas donosą davė. Būtų gerai, gal judošiai liautų judošiavę, bet ir kunigams praverstų iš sakyklos padrausti, kad nieks skundų nedarytų.

Kucovas.

4. **Iš Indriejavo, Ras. p.** Akcizninkai, gegužės gale, naktį besivalkiodami, patiko du raitu vyru iš Prusų tavorą benešant. Vyrai dar paskubo į girią pasprukti, bet jau arkliams į uodegas stipriai įsivėlė liubrikai, ir be galo iš džiaugsmo keikdami „paimką“ vilko į Aisenų muitinyčią, bet ant puskelio ne iškentė neišlindę pas vieną savo pažįstamą šnapšės atsitvatyti, o arklius su keliais mazgais priveržė prie tvoros. Bet jiems butelkėles besausinant, kažinkas pribėgęs vienam arkliui pamautą čakšt papjove, su rykšte šmiaukšt užrėžė, ir arklys akies mirksnyje parbėgo namon. Kontrabantnešis, netikėtai savo arkliuką su tavoru išvydęs namie, į tvartą uždarė, tavorą paslėpė, kad ir 100 akciznikų nerastų, o patis brinkt į lovą ir miega, lyg tarytum nieko nežinąs. Anas vaikinėlis būtų ir kitą arklį išgelbėjęs, bet prieiti buvo persunku, nes prie pat lango buvo pririštas, — būtų liubrikai pamatę. Vistiek, garbė jam ir už tai! O ką, ir terp žemaičių yra akylų vyrukų! kad tik tokių būtų daugiau!

Butvilaitė.

5. **Iš Pasvalio.** Pasvalių gyventojai gerai sau gyvena; triobos jų gražios, žmonės šviesūs, vaišūs; nuvažiuosi, tai alaus ir už apikaklės gausi, jei gert nenorėsi. Tik tiek negerai, pasvaliečiai nemėgsta skaityti, ir „Tėvynės Sargą“ ar šėip gerų knygelių reta kur rasi. Užtai jie mėgsta puotas kelti, o veselijos ir krikštynos tęsiasi per visą nedėlią; nugirdę gi žmogų pasvaliečiai džiaugiasi.

Vyresnių pėdomis seka ir jaunimas ir girtuoklytė labai čia prasiplatinnus, kaip terp vyrų teip net ir terp mergų, nors kunigai gana bara ir kalbina prie blaivystės.

Ne vien's ir galą gauna begirtuokliaudamas. Teip pernai, gegužės mėnesi, viens biednas žmogelis rado miesto ganyklose piemenų išlaužtą aržuoluką ir norėjo pasiimti. Čion užpuolė jį keli miesto girtuokliai ir

gasdindami sūdu ištraukė iš žmogelio 3 rublius. Gėrė, gėrė paskui už tuos pinigus, ir viens pripužęs ėmė mirti. Draugai norėjo nešti dar namo, ale jau tik lavoną teparnešė. Nuskriaustam žmogeliui tris rublius sugražino, išsigandę Dievo rykštes, ale ką, viens vis galą gavo!

Šįmet 25 d. balandžio rado išvirtusį ties monopolium jauną, pernai tik apsivedusį vyrą, vardu Kazilionį iš Zadaikelių. Pašaukė daktarą, ale pagalbos nebuvo; žmogaus viduriaibuvo sudegę nuo degtinės, ir ten ant ūlčios tuo numirė. Gėrė jis dvi dieni pas Joną Tr., pas kurį visi girtuokliai turi prieigą. Vai laukia, laukia Jonas Tr. Dievo bausmės už savo tokį pasielgimą!

* * *

Papasakosiu dar vieną atsitikimą, idant „T. S.“ skaitytojai žinotų, kaip Dievas skūpuolius baudžia.

Pernai ligos viešpatavo Pasvalio parapijoj', ir daug žmonių numirė dėlto, juog skupėjosi jieškoti daktaro pagalbos.

Teip Ustukių sodžiuoj' apsirgo viena jauna moteriškė ir per didelį vyro skūpumą turėjo atsiskirti su šiuo svietu. Pagret apsirgo ir sūnus; meldžia daktaro, ale tėvas neveža, sakydamas: „Tau nieko nemačys, kad Dievas duos ir teip pagįsi“. Matydams ant galo, juog sūnus jau miršta, parvežė daktarą, tik jau buvo pervėlu, sūnus numirė.

Tadą tėva apėmė nerimastis. Bėgo ir į bažnyčią, ir spaviednės ėjo, kol ant galo tūžmastis nesumaišė jam galvos. Žinoma yr priežodis, juog koku saiku saikuosi kitam, tokia bus ir pačiam atsaikuota; taigi, kaip tėvas apleido savo žmoną ir sūnų, teip dar jo vaikai apsiėjo su juo. Lakstė jis po laukus, sakydams, juog pasikarsias ar prisigirdysias, o vaikai vešti pas daktarą nenorėjo. Kaip apsidirbsim, sako, laukus, tai nuvešiu. Ilgai besikankindamas vargšas žmogus pasidarė sau ant galo smertį. O ir po smert nerado skūpiuolius sau vietos. Reikėjo numirėlį palaidoti, ale ustukiečiai nepriėmė ant savo kapinių. Nepriėmė nė miestiečiai laidoti ant parapijos kapinių, nors klebonas ir buvo leidęs, ir turėjo ant galo

palaidoti jį jo paties lauke. Teip tai Dievas pabaudė jį už skūpumą, nors šėip žmogus ir geras buvo.

* * *

Nerūgokite, pasvaliečiai, jei ką rašau, kas jums gal nepatinka. Rašau, ką mačiau ir girdėjau, o blogo, nematęs, sako, nė gero nematysi. Taigi dabar pagirsiu jus. Pasvalių miestelis ne mažas, nė ne biednas. Per vidurį miestelio teka upė, ant kurio pat kranto stovi graži bažnyčia, išpuošta už pasvaliečių aukas. Gyventojai daugiausiai myli Dievą, eina į bažnyčią, klauso savo ganytojų. O ganytojus pasvaliečiai ir gerus visada tūri. Teip kan. Dombrauckas, teip kun. Misunas, teip dabartiniai rūpinosi labai ir rūpinasi apie parapiją ir jos bažnyčią. Per jų rupestį padidinta bažnyčia, išmūrinta bokštas, atnaujinta altorius, pripirakta daug parėdų; terp tų graži monstrancija kaštuoja per 700 rub., o stacijos su viršum 1000 rub.

Mūsų dabartiniai kunigai labai teipgi myli vaikelius, daug dirba su jais, rengdami mažiukus prie pirmos šv. komunijos, o dieną jos priėmimo padaro didę šventę. Vaikai ir mergaitės, mėlynai ir baltai pasirėdę, su vainikais su žvakėmis eina processija į bažnyčią; ten klebonas atgieda mišias šv. ant jų intencijos, o paskui gauna dar kiekvienas dovanų nuo abiejų kunigų. Dėlto daug vaikų ir iš aplinkinių parapijų suveda pas mus prie pirmos komunijos.

Kaipgi būtų gerai, kad prie to visko būtų kam gražiai pagiedoti, ale mūs mergelės puikavoja, berniukai ir nenori mokintis giedoti, ir negražu pasvaliečiams apsileisti prieš kitas parapijas, kur teip gražiai gieda! Taigi vyrukai ir mergelės, kurie turite gerus balsus, mokinkitės giedoti, o gražu ir smagu bus mūs bažnytėlėj'. Su Diev, liekuosi sveikas, toliaus daugiaus parašysiu.

Širmonėlis iš Patiltės.

6. Užprašymas. Perskaičiau straipnį p. D. D. apie svietišką ir dvasišką valdžią, patalpintą Nė 2 ir 3 1902 m. „Tėvynės Sargo“, ir patėmyjau platų autoriaus supratimą apie dvasišką ir svietišką valdžią.

Žinome iš laikraščių apie parėdymą valdžios sušaukti komisiją, kuri apsvarstytų reikalus, išdirbtų projektus apie dalybas dvarų su sodžiais dėlei „žemės servitutų“ vakarinėse gubernijose. Tas dalykas yra labai svarbus Lietuvos ūkininkams ir bežemiams, o idant atneštų naudą mūs žemdarbiams, turime sutverti Lietuvos administraciją tam darbui atlikti, pirmiaus negu valdžios paskirta komisija tą padarys. Todėl kviečiame ir p. D. D., kaipo gerai išmantį rėdos dalykus, apdirbti programą. Tiktai patariame peržiūrėti sekančias knygas, kuriose yr daug tikrų faktų apie tai patalpinta.

1. „Pasakojimai apie veikalus lietuvių tautos senovėje“, Daukanto parašyta.
2. „Istoriški pritikimai iš ūkinų gyvenimo Lietuvoje, jų praeitė ir ateitė“. 1893.
3. Knyga paaukauta ant sukaktuvių devynioliktojo amžiaus 1900 m. ir,
4. Lietuvos administracija su pamokinimais apie pažinimą tiesos.

Taš visas knygas galima gauti Tilžėje.

Pinigus užmanymui reikia rinkti pagal paveizdą Paryžiaus parodos aukų. Aš aukauju 10 rublių. *B. Ereliš.*

7. Iš Amerikos. Susivienijimas Lietuvių Amerikoje pernai pavasarį per seimą Wilkesbarreje priėmė vardą katalikiškojo ir tik katalikus lietuvius pripažino galiučiais buti jo sąnariais. Dėlto trečdalis susiv. sąnarių laisvamanių, t. y. tokių lietuvių, ką nelabai nori girdėti apie katalikystę, atsiskyrė ir sudarė tautiškaį Susivenyjimą. Katalikų lietuvių susivenyjimas vadinasi „Susivenyjimu Lietuvių Rymo Katalikų Amerikoje“, o laisvamaniai pravardžiuoja juos Rymėnais, patys gi save vadina tautiečiais o savo susivien. „Susivien. Lietuviu Amerikoje“. „Tautiečių“ partija pereitus metus didei agitavojo ir padaugino savo sąnarių skaitlių per 1600, kasoje gi jų sudėta pinigų 3046 dol. išmokėta 845 dolerių. Pagal skaitlines išduotas per jų seimą Bostone laikytą 20 d. gegužio, lieka jų kasoje 2239 dolerių. Kaip rašo manas iš Amerikos vienas kunigas, prie „tautiečių“ susivenyjimo norėję prigulėti net ir kunigai:

Žilinskas ir Žebrius, bet per seimą Bostone atmesta esą juos kaip katalikiškus kunigus. Reikia gi žinoti, juog naujasai susivenyimas tik per anuodu kunigu ir susidarė pereitą metą; visur agitatoriai tverdami naują susiv. garsino, buk „Rymo katalikai ir jų kunigai neteisingai juos nuskriaudę ir paniekinę tokius kunigus kaip „Žil. ir Zeb.“ Daug žmonių jie pagavo ant šitokios meškerės, o dabar kaip nereikalingus atmeta anuodu kunigu. Nėra nevien teisybės ale ir dėkingumo pas daugelį mūsų dienų liberalų!

„Susivenyimas Lietuvių Rymo-Katalikių“ laikė savo 17-ąjį seimą Manahanoy City'je. Deleгатų ant seimo pribuvo tik 36, nors galima buvo laukti du syk tiek. Mat lietuviai katalikai atsikratę teip vadinamus „šliuptarnius“ pereitą metą mažai tedirbo, mislydami juog nėra didelio reikalo įtemsti savo pajiegas. Pereiti metai jų Susiv. buvo didei sunkus: 1) atsiskyre sąnariai visokiais budais stengėsi pakrikdyti jų Susiv., išvažiavus gi kun. Mylukui į Europą, Amerikoje neatsirado turinčių laiko vyrų, kurie prieš tas agitacijas padarytų kontragitaciją ir drutintų katalikišką vienybę; 2) tarp sąnarių daugelis išmirė, o po kožnam numirėliui katalikų Susivenyimas išmokėjo po 150 dol. (300 rublių) po X smertinės jo giminėms ir tokiu budu žymiai sumažino savo kasą. Per ištisus metus katalikų Susiv. ant posmertinių ir užlaikymo laikraščio Tėvynės išmokėjo 2976 dol. 65 centus; kasoje dabar yra 2659 dol. 24 centai grynais pinigais, neskaitant turto knygomis, spaustuviškoms mašinoms ir t. t. (Reikia žinoti, kad sąnariai katalikų Susiv. moka tik po 2 dol. 50 cen. (5 rublius) kas met, o mirštant jiems reikia išmokėti iš kasos 150 dol. (300 rub.) posmertinės, t. y. pagal mokesį posmertinė daug didelė. Viršininkais katalikų Susiv. išrinkta per seimą: kun. S. Pautienių prezidentu, Kasulaitį sekretorium, K. Radzevičių kasierium, Knygium kun. Šedvydį kun. Kaulakį dvasišku vadovu ir pirmsėdžiu augščiausio sudo. Ateinantįs seimas busias Pitstone, Pensylvanijoje. Vietoje „Tėvynės“ organo, kuri daugiaus neišeis, Žvaigždės redakcija siūs kožnam sąnariui savo laikraštį, gaudama iš kasos 500 dol. *Ne-Amerikietis.*

8. **Jubilėjinis vysk. Valančiaus Komitetas** jau atspaudino vysk. Valančiaus „Živatus Švėtųjų“. Pradžioje knygos šalia ilgo surašo aukautojų randame trumpą ištrauką iš to komiteto protokulų. Štai ta ištrauka: „Tėvynės Sargas“, laikraštis išeinąs Prusuose N. 2 ir 3 1900 m. užmanė, kad, iš priežasties pripuolančių 1901 mete šimtmetinių sukaktuvių nuo gimimo vyskupo Motiejaus Valančiaus būtų išleisti visi jo raštai kaštais turtingesnių lietuvių. Artinantis sukaktuvių iškilmei kun. A. Milukas per laikraščius **Kataliką** (N 5. 1901) ir **Saulę** padarė projektą, kad išleisiantie vysk. Valančiaus raštus nedarytų iš to sau jokio pelno, ale kad juos padovanotų „**Motineles**“ draugystei, kuri už pinigų surinktus iš pardavinėjimo tų raštų įsteigtų tam tikrą vysk. Valančiaus vardo stipendiją prie kurio nors europėjiško universiteto. Užmanymą tą parėmė visi lietuviški laikraščiai Amerikoje. Užmanytojas vasario mėnesyje susižinojęs su kitais kunigais ir prakilnesniais tautiečiais apielinkėse Shenandoah'rio po vadovystę kun. P. Abromaičio, Shenandoah'rio liet. kat. parapijos klebono, sudarė tam tikrą „Jubilėjinį vyskupo Valančiaus komitetą“, kuris buvo apgarsintas visuomėnei per mass-meeting'ą pačioje sukaktuvių dienoje Shenandoah'rio lietuvių parapijinėje liet. salėje.

Mass-meeting'ą atidarė kun. P. Abromaitis, klebonas, primindamas visiems apie svarbią valandą ir pakviesdamas kun. Miluką, kad paaiškintų susirinkusiems apie vysk. Valančiaus darbus, nuopelnus ir mus' pareigas link jo. Po kun. Milukui kalbėjo kun. Kudirka, Hazleton'o klebonas, o po anam kelis žodžius pasakė p. D. Bačkauskas, **Saulės** išleistojas. Po tam apgarsinta komitetą, kurs už surinktus pinigų spaudis vysk. Valančiaus raštus, kuriuos **Motinelės** draugystė pardavinėdama galės įtaisyti fondą, iš kurio procentų galima bus suteikti stipendiją nors vienam lietuviui, einančiam į mokslus, vardan vysk. Motiejaus. Komitetas apgarsintas šitokis: 1) kun. P. Abromaitis, Shenandoah, Pa — pirmsėdis, 2) kun. S. Pautienius, iš Mahanoy City, Pa., I vice-pirmsėdis, D. T. Bačkauskas, iš Mahanoy City, Pa., II vice-pirmsėdis, kun. J. V. Kudirka, iš Hazleton'o, III vice-pirmsėdis, kun. A. Milukas, iš

Shenandoah, Pa. — sekretorius, V. J. Stagaras iš Shenandoah, Pa. — kasierius; kiti sąnariai komiteto: kun. A. Kaminskas, iš New Philadelphia, Pa., kun. J. Delininkaitis iš Mt Carmel, Pa., Kazys Radzevicius ir V. Chmieliauckas, abu iš Shenandoah, Pa., V. Rinkevičius ir A. Danisevičius, abudu iš Mahanoy City, Pa. Kasierius V. J. Stagaras turi užsistatyt kaucijos 1000 dol., kuri turi buti padidinta, kad aukos pasididys.

Iki 14 d. Spalių mėnesio 1901 aukų įplaukė į jubilėjinio komiteto išdą 1897 dol. 31 c. Už išdiunką 1000 dol. kaucijos užstatė Vasario mėnesije pp. K. Radzevyčius ir V. Chmieliauckas, kuri kaucija yra rekortuota Schuytki'no pavieta sude, Pottsville, Pa., aukoms žymiai pasidauginus p. V. Stagaras padidino savo kauciją iki 5000 dolerių. Kauciją užstatė už jį pp: V. Chmieliauckas, K. Radzevicius ir V. Šneideris iš Shenandoah'rio.“

Reikia tikėtis kad jubilėjinis vysk. Valančiaus komitetas išpildys savo užduotę ir neapvils aukavasiųjų. Girdėjome, buk komitetas nėmislijas dabar, kaip žadėjo, pavesti Motinėlei atspaudintas knygas, kurias žadas pats pardavinėti Nesuprantame gerai amerikiečių lietuvių prietikių, ale tokį viešai padaryto prižadėjimo mainymą laikome už didei paojingą.

Parubežinis.

Naujos Knygos, prisiustos į redakeija.

1. „Giesmies Swietiszkas ir Szwintas sudietas par kuniga Antana Drazdawska“ perspaudinimas pagal išdavimą „Vilniuy Drukarnioy kunigu missionoriu 1814 m.“ kaštu kun. A. Miluko, Shenandoah, Pa. V. J. Stagararo spaustuvėje. 8-to psl. 24 (Su kun. Strazdelio paveikslu ir jo gyvenimo aprašymu sulyg Aušrą 1833 m.).

2. „Ziwataj Szwętuju tu kuriu wardajs žemajezej už wis gieb wadintis eju abecielas surasziti“ Vyskupas M. Valančiaus. V. J. Stagararo spaustuvėje Shenandoah, Pa. atspausa kaštais jubilėjinio vyskupo Valančiaus komiteto.

3. **Dirva, M. V, N 1, kn. 22. Ožkabalių Dainos, Sausis 1902 m. V. J. Stagaro spaustuvėje.** Tai pirmas tomas Ožkabalių Dainų parengtų į spaudą Dr. J. Basanavičiaus. Ant 192 psl. randame 214 dainų ir ilgą prakalbą (XIV psl.) apie Ožkabalių dainas. Visas tos Dirvos numeris buvo pirmiausia atspaudintas „Tėvynėje“ 1901 ir 1902 metų. Nauji išleistojai Dirvos kunigai: A. Kaupas, M. Szedvydis ir J. Kuras šįmet išleisią dar: „Iždu sala“ II numerije, Ožkab. Dainų II-tomą III-me numerėje ir „Lietuviškų pasakų“ Dr. Basanavičiaus surinktų II tomą. (Pirmas tomas tų pasakų pirm kelių metų atspaudintas jau beveik išparduotas). Pinigus už Dirvą reik siųsti ant antrašo: **Rev. A. Kaupas, 114 Theod. Str. Scranton, Pa.**

4. **Išpažinties Istorija** prancuziškai paraše kunigas A. Guillois, išsiunsta kun. A. Miluko, V. S. Stagaro spaustuvėje 1901, Shenandoah, Pa. psl. 114.

5. **Maldų Vainikėlis, jaunųjų maldaknyge.** Antras išleidimas su pavelijimu Philadelphios arcivyskupo J. P. Ryan'o Shenandoah, Pa. spaustuvėje V. Stagaro 1901 m. (parengta kun. A. Miluko.)

Lietuviška Chrestomatija. Parengė Kun. A. Miliukas. Išleista Kaštais „Susivienijimo Lietuvių K. Amerikoje“. V. J. Stagaro Spaustuvėje, 1901. 176 puslapiai.

„Chrestomatijos“ devyza yra šios eilės Maironio:

Mainos rubai margo svieto.
 Silpnas kelias, tvirtas griuna;
 Nebijokim vargo kieto,
 Jug be jo galingi puna.

Atsibus tėvynės sunus
 Didžią praeigą atminę;
 Pagimdys vargai galiunus,
 Ugnimi uždegs krutinę!

Pati Chrestomatija, apart prakalbos, turi du skyrių.

Pirmam skyriuj (7—129 psl.) yra iš pradžių dailios pasakaitės prieinamos vaikų protui, perpintos trumpom

eilėm, epigrammatais ir pasakaitėmis eilėmis. Juo tolyn, juo skaitymai šio skyriaus eina rimtyn.

Antras skyrius (130—173 pusl.) pašvęstas vien eilėms, daugiausiai patrijotiškoms.

„Chrestomatijoj“ patilpę raštai šių lietuviškų raštininkų: Rezos Tatarės, Vyskupo M. Valančiaus, Aišbės, Bitės, Dėdės Antanazo, Savojo, Vytauto, Šatrijos Raganos, Jakšto, P. Armino. V. Kudirkos, Lideikio, Jr. Jono, Maironio, Diliaus. Kiek teko girdėti, rankraštis buvo parengtas daug didesnis ir Chrestomatija daug pilnesnė, bet kad „Susivienijimas“ per daug aprubežiavo knygos didumą, tad kelių raštininkų (Dr-o Kudirkos, Šatrijos Raganos, Žemaitės, Vaišganto, kelios svarbesnės Maironio eilės ir t. t.) suvis netilpo. Nepaisant ant to, kad rankraštis turėjo būti trumpinamas, idant tilptų į paskirtą formą, „Chrestomatija“ visgi yra dideliai naudinga ir už jos išleidimą „Susiv.“ vertas pagyrimo. (*Vincas*).

*

*

*

Dirva. No. 2, Knyga 19, Metai IV. Pamokslai apie šv. Sakramentus, Kun. A. Bortkevicziaus. Gegužio (May) 1901. 140 pusl.

Kaip pats antgalvis rodo, yra tai pamoslai, (išviso aštuoniolika) išguldanti Katalikų Bažnyčios mokslą apie septynis Sakramentus. Prakalboje yra aprašytas gyvenimas, parupintas p. **Vaišganto**.

Išleistojai, norį savo naujai išleistų knygų paminėjimo Tėvynės Sarge tesiuočia po 1 egz. ant antrašo: **J. Lapinas**, redaktor von T. Sargas Tilsit Ostpreusen. B. Tėvynės Sargas reikia butinai ant antrašo paminėti. *Red.*

Atsiliepinimas.

Pranešame visiems „Tėvynės Sargo“ skaitytojams, juog „Rūta“, žinoma lietuviškai visuomenei jaunuomenės draugystė, nė girdėte negirdėjo apie užmanymą, patalpintą „Rūtos“ vardu „Varpe“ 3—4 Num. 1902 m. 95 pusl. „Rūta“ nerenka pinigų knygoms spauzdinti.

„Rūta“ neleido į svietažą nė vieno bilieto, apie kokius mini „Varpe“ (augšč. paž. vietoj) patalpintas „Atsiliepinimas“.

„Rūta“ neveda jokių savo reikalų per „Varpo“ bei „Ukininko“ redakciją.

Jeigu tad knygoms platinti užsimezgė nauja draugystė, temalonės, meldžiame, atmainty vardą ir nesinaudoti savo siekiams vardu keli jau metai gyvuojančios draugystės. Kitaip kyla nesusipratimas ir visuomenės klaidinimas.

Šveicarijoje 18/VI 1902.

„Rūta“.

Padėkavonė.

Mildai Dr. Basanavičius ištaria širdingą ačiū už atsiųstus mūšlius bei priežodžius ir jo prašo rinkti burtus (niektikėjimus), pasakas, legendas ir, čystai perrašytas, kuo veikiausiai priduoti'. —

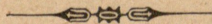
Prašymas.

Ivinskio išleistuose „Kalendoriuose“ yra patalpinta daug liet. pasakų, kurias reikėtų, drauge su kitomis surinkus, į žmones paleist. Todėlei žemiau pasirašėsis prašo visų tų tautėčių, kurie tur tuos „Kalendorius, idant išrašyti teiktusi visas iš jų pasakas ir jam priduoti, už ką jis bus labai dėkingas ir VII ar VIII-me tome „Liet. pasakų“ patalpīs. Po pasakomis reikėtų padėti Kalendoriaus metus ir, jei galima, paminėti, kur jos užrašytos.

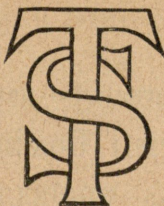
Dr. J. Basanavičius

à Varna (Bulgarie).

Atsakomasis Redaktorius: J. Lapinas.
Jam reikia siųsti spauzdinius, rankraščius ir pinigus.

Spauzdinta pas J. Šenkę.

Turinys.

1. Jesu Christi Domini Nostri	2
2. Kalėdų vigilijoje	3
3. Lietuvystė XIX ^{me} amžyje iki lenkmečiui arba už- draudimui spaudos	4
4. Jieškok aukso širdyje	11

In praeludio natalis
Jesu Christi Domini Nostri

An. MDCCCXI.

Annua nascentis Jesu sollemnia iamiam
 Exoriens revehit rite colenda dies.
 At non laetitiae praelucet candida ut olim
 Nuncia, nec pacis munera grata refert.
 Humanae heu! genti turba undique dira malorum
 Instat flebiliter, flebiliora parat.
 Numinis en oblita, indigne oblita parentum,
 Succrescens aetas excutit omne jugum.
 Scindit in adversas cives discordia partes,
 Ardetque immitis, facta cruenta neces.
 Jura verenda jacent; cessere fidesque pudorque;
 Omne impune audet caeca cupido nefas . . .
 Adsis, sancte Puer, saeclo succurre ruenti,
 Ne pereat misere, Tu Deus una salus.
 Auspice te, terris florescat mitior aetas,
 Emersa e tantis integra flagitiis.
 Per te felici collustret lumine mentes
 Divinae priscus Religionis honos.
 Ardescant per te Fidei certamina; per te
 Victrices palmae, fracta inimica cohors,
 Disiectae errorum nubes, iraeque minaces
 Restinctae, populis reddita amica quies.
 Sic optata diu terras pax alma revisat;
 Pectora fraterno foedere iungat amor.

Leo PP. XIII.

Kalėdų vigilijoje.

1901 m.

Šias Švento Tėvo Leono XIII eiles sulyg originalą išvertė lietuviškai M. Balandis.

~~~~~

Jezaus gemančio kasmetinę vėl iškilmybę
 Skelbia brėkštanti garbingoji diena.
 Bet ne taip skaisti kaip kit-kart švinta linksmybės
 Skelbėja, nė ne dovanas neša meilias.
 Varge! visur gauja piktųjų pašėlus žmoniją
 Grumia verksmingai, verksmingiau rengdama.
 Dievą pamiršusi, pamiršus išgama bočius,
 Priaugančioji karta trenkia sav' jungus šalin.
 Tėvynainius vaidais į rūšis priešingas drasko,
 Kursto nepermaldoma kruvinus darbus kovos.
 Tiesos sutremptos; tikėjimas silpsta bei gėda;
 Viską spangi geiduliai smeigias be bausmo daryt...
 Kūdiki šventas, pribūk begriūvančiam gelbėtu amžiui,
 Idant nežūtų kebliai, Tu Dieve išganymas viens.
 Žvilgtelk ant žemės, tegul ramesnis pražydi,
 Išsiliuosavęs vislab iš pasižeminimo.
 Per tave sena garbė Religijos Dievo
 Laimingąja šviesa lai nušviečia mintis.
 Te liepsnoja tavim tikybos karės; per tave
 Palmos — pergalės, priešų suklupus mynia,
 Irę debesiai klaidų, rūstybė be kerštas
 Užgesita, tautoms sugėžta sądora.
 Laukiams taip ilgai žemes te pakajus atlanko;
 Meilė brolišku ryšiu sujungia krūtis.

.....

Lietuvystė XIXme amžyje iki lenkmečiui arba uždraudimui spaudos.¹⁾

Norint šnekėti apie apsireiškimą lietuviškos dvasios Lietuvoje, reikia atminti ir lenkiška įtekmė. Iš senovės Lietuva yra lenkų apglėbta ir ant jų kelių snaudžia. Nuo lenkų priimdama ji tikėjimą, apšvietimą ir civilizaciją atidarė pas savę duris lenkystei. Lenkija mokėjo iš to gerai naudotis; iš pradžių ją vienijo, viliojo ir rišo prie savęs, paskui pradėjo lenkinti, o darbas tas gerai jai sekėsi. Lietuvos bajorai budami dėkingi už apšvietimą, nesuprato lenkų politikos ramiai užmigo gautoje civilizacijoje, nesijausdami pavirto į lenkus ir ant galo patys ėmė platinti lenkystę savo tėvynėje. Per Horodlo uniją 1413 m. Lietuvos didžiunai priima lenkiškus herbus. Pirmuose susivienijimo laikuose Lietuva turi da savo tautiško skirtingumo reprezentantą didžiojo kunigaikščio ypatoje, vėliau jisai išnyksta lenkų karaliaus asaboje. 1569 m. Liublino Unija galutinai suriša Lietuvą su Lenkija. Nuo tada lenkystė apglėbus iš viršaus visą Lietuvą ima skverbtis vis gilyn ir gilyn į jos širdį. Nepaspėjo praeiti pusė žmogaus amžio nuo tos unijos, o jau Daukšai reikia skustis Postillėje spaustoje 1599 m., kad Lietuvos bajorai ima gėdėtis savo tėvų kalbos.²⁾ Septynioliktame šimt-metyje Vilniaus Jezuitai rašo daugiau lotyniškai ir lenkiškai, nei lietuviškai. Pabaiga aštuoniolikto amžiaus atneša da didesnes nelaimes. Baisus kirčiai užmuša Lenkijos ir Lietuvos nepriegulmę. Šis smuogys visus skandžiai užgavo. Pajuto jo didumą ir sudrebėjo Lietuva; pašoko iš savo seno miego ir statė krutinę už liuosybę. Lietuvis Kosčiuška veda lietuvius ir lenkus tėvynės ginti. Nelaimingoje kovoje žlunga viltis ir tėvynė. Į tą tarpą kada viskas Lietuvoje juda iš gaileščio prastotos laisvės, atsikrausto į Vilnių Suiadeckiai ir kiti lenkų patrijotai, Vilniaus akademiją pertaiso į universitetą, įneša

1) Straipsnis skaitytas studentų kuopelėje per Valančiaus gimimo dienos sukaktuves 1902 m.

2) Lietuviškieji Raštai ir Raštininkai (toliau cituoju R.). 13.

i jį da smarkesnę nei pirma lenkišką dvasią. Vilnius tampa lizdu, iš kurio lenkystė savo sparnais apsiaučia visą Lietuvą.

Ateina Mickiavyčius, išreikštojas visų to laiko gaileščių skausmų traukia paskui savę Lietuvą ir nuo seniai jau palinkusią ir linkstančią prie lenkystės dabar lėkdite lėkdina ją į lenkų pusę, ir nyksta tėvynė. Krakosmetis ir lenkmetis jau netur savyje nieko lietuviško, pakėlė juos lenkų patrijotizmas, o prisidėję prie jų lietuviai buvo tik nužemintais lenkiškos dvasios tarnais. Čion jau ne buvo šnekos apie dvi susivienijusias tautas, viena lenkiška darė viską. O jei da buvo galima paminėti lietuvių liekanas, tai joms jau buvo skirta išnykti lenkuose, nes Lietuvos garbė nežusianti tiktai pražuvus lenkystėje, kitur nėra jai išganymo! Ir ne vienas Lietuvos bajoras padėjo parašą jai ant grabo.

Jei dabar versdami kitą lapą paklausime, ką daro tuomet marinama Lietuva, kaip spiriasi ji prieš lenkystę ir kaip apsiereiškia jos gyvumas, tai pamatysime, kad tame laike, kuriame lenkinimas iš Vilniaus universiteto smarkiai kėsosi ant jos kalbos ir rengia jai smertį, ji nenor pasiduoti, ginasi, ir labiau da gal, nei kitąsyk, pasirodo gyva esant, nors kova čion jai nelygi ir sunki, nes priešas isisėdęs, isigyvenęs ir isivyravęs jos namuose pasikinkė sau į darbą geriausias jos sunų jiegas. Baigiantės aštuonioliktam amžiui tame visatiniam sujudime po prastojimui liuosybės ji da tiek buvo gyva, kad lietuvių ir lenkų vadas Kosčiuška šaukdamas ginti žuvančią tėvynę mato reikalą atsiliepti į lietuvius ir lietuviškoje kalboje. Jo atsišaukimas buvo duotas 2 gegužės 1794 m.¹⁾ 15 dieną to pat mėnesio ir tų pačių metų rodos susirinkimas išdavė Vilniuje savo prisakymą lietuviškai.²⁾ Perėjus į devynioliktą šimtmetį, nuo jo pradžios iki lenkmečiui arba uždraudimui spaudos galima surasti gana didelį skaitlių rašiusių ir mislijusių lietuviškai. Jis išneša su viršum trisdešimts ypatų, neimant Prūsų. Tiek daug rašėjų ir teip trumpam laike Lietuva da niekados ne

1) R., 22. 2) Tenpat.

buvo turėjus, ale teipgi ir niekados nebuvo buvę tiek daug ir teip smarkių lenkiųtojų. Lyginant pagal vertę ir daugumą lietuviškus to laiko raštus su lenkiškais lietuvių rašytais, nyksta lietuviškiejie, ir jokiam atžvilgyje negal atsverti lenkiškų. Palyginimas da liudniau išrodo, atsi-
menant, kad ne vienas iš tų trisdešimts yra rašęs teipgi ir lenkiškai. Daugumas čion šnekamų rašėjų yra žemaičiai, o maža dalis — lietuviai, nes jie labiau buvo pasidavę lenkinimui. Ne vienas jų yra kilęs iš bajorų.

Žiurint į turinį jų raštų, reikia pripažinti, kad mislis juose išreikšta yra tautiška. Griuvusi ant Lietuvos nelaimė atsiliepė ne vieno širdyje. Žemaitijos bajoras Dijonyzas Poška „Dumoime ant senos pylis Wilnuje“ atminęs praeitį graudinasi žiurėdamas į apverktiną tėvynės padėjimą ir į seną pilį teip sako:

„Dabar kad butis tawa su Lėkais liginta;

Ligiey tu yr Tiewiste tawa sutrupinta.

Kad ant laksztos pasaula nier Lėkų, nie tawes

Kas tur teip kieta szirde? kat ne but dusawes“¹⁾

Kun. Simanas Stanevyčius profesorius arba „mokslininkas lieteraturos ir gražiųjų prityrimu“ Vilniaus universitete išreiškia Lietuvos ir Žemaitijos vargą allegoriškose eilėse: „Arklys ir Meška“, kurių vienam retežis ant kaklo, o kitam pančiai pasiliko.²⁾ T. S. Valinavyčius arba Valiunas Poškos draugas „Dumoime Sena Ziemaytczia ant Kaųna Birutas“ persineša mislia į laikus, kada Lietuva liuosa ir laiminga buvo, ir dainuoja susitikimą kunigaikščio Keistuto su Biruta.³⁾ Kun. Stanevyčius jieško įkvėpimo lietuviškoje mitologijoje ir rašo dar dingusias eiles apie „Aitvarą“.³⁾ To laiko gyvenimas ne lieka neužtėmytas. Kun. Drazdauckas gyvendamas tarp žmonių mato ir jaučia jų vargus su džiaugsmiais ir dainuoja juos tokiu pat budu, kaip ir žmones dainose. Lenkiškas mokslas, jei jo daug jisai buvo įgijęs, nepaliko jame ženkle. Meilė tėvynės ir kalbos, politiškai kirčiai jo laike ant Lietuvos griuvę rodos

¹⁾ Mitteilungen der litauschen litterarischen Gesellschaft (cit. M L G) tomas IV, 304. Dirva N. 3, Lietuviški Dainiai (cit. Dirva L. D.), 23.
²⁾ R. 31—32. ³⁾ Dirva L. D. 41—46.

neperėjo jam nė per mislį. Jam nerupi vieši tautos reikalai, jei jis juos tēmijo. Jisai gyvena drauge su kaimo žmogum ir į jį tik žiuri; kas toliau yra — ne jo darbas; mislija jisai ir jaučia, kaip žmones: kad linksma, tai džiaugias; kad bėda spaudžia, tai dejuoja, ir savo jausmus išreiškia žmonių budu. Drazdausko žmogus vargo spaudžiamas padejuoja, paverkia, pasiskundžia ir nurimsta; vėl strazdas jam čiulba, vėl teka aušra, ir švilpaudams eina prie darbo. — Visai kitaip aprašo žmonių gyvenimą Poška eilėse: „Žemaičiu ir Lietuvos muzikas“.¹) Jis tēmija kaimiečio baudžiava prispausto sunkų padėjimą. Jo aprašytas žmogus prakaitą nuo kaktos braukdamas nudirba ponui visus pavasario, vasaros, rudens ir žiemos darbus, kyksta duminėje grinčioje, minta prastai, nuskriaustas neranda teisybės pas poną, kuris jį su paklanais pasiskųst atėjusį išbara ir išveja gasdįdamas pakorimu. Ant galo pagalios teip paniekintą ir sumintą prigauna ir apsuka žydas. Niekur nėra jam paguodos, nėra išėjimo iš tokio sunkaus padėjimo. — Kitoks yra pono gyvenimas, kaip matyt iš Poškos eilių: „Mano darželis“.²) Smagiai ramiai slenka jam dienos, vasarą ilsisi sau vienas savo sodo pavėsyje arba su kaimynais ar prieteliais turėdamas alaus taurę rankoje minavoja prąėjusius atsitikimus. Tokiam smagiam gyvenime mato bajoras savo idealą. Šimkevyčius nuvargęs kelionėje sėdėdamas ant Danijos karalystės krašto rašo savo draugui Poškai laišką, kuriame sako, kad šis yra laimingas, nes viso pilnas; o ta laimė teip apsiereiškia: (Poška)

„Kawos atsigieres yr deszru pasijedes
Kiepure pasikriejpes, dware atsisiedes —

Užsidegies pipkie,
Atsisegies lipkie,
Susikiejtes kojės,
Rasza nedumojės,
Gražės pasakieles,
Dajnas ir giesmeles“.³)

1) Dirva L. D. 5—12. 2) Dirva L. D. 15—18. 3) Tenpat, 33.

Negalédamas turėti tokią laimę, gailinasi, kad neįstojo į bernardinų klištorių. Zokoniško užduotis jo supratime yra labai lengva; klištoriuje mato tik gerą buvį, prie kurio yra lyg koks pridečkas prisekta Dievo garbė. Jisai tam pačiam laiške tai teip aprašo:

„Szeszielus klosztoriu buczio begiwenas
Kuna sawa beziwijes yr dusze beganas,
Su strikiu pylwa sawo trys kartus susiriszes,
Rožancziu po josta su križiu pasikiszes,
Pulkie brolu muruse, pakol galwa giwa,
Gobturu užsigobes be garbinas Diewa,
Ten skanej pasiwalgies, skanei atsigieres.
Bažniczio pasimeldes, knigas nusitwieres,
Guleczio sawa cieluj pilwa pasistates,
Nekajp dabar po swieta walkiotis kas diena
Ir par miestus kielauti berejkalo wiena“.¹⁾

Teip bajoro aspiracijos pasibaigia ant to, kad gera buvį turėti. Gyvenimą raštuose to laiko išreikštą galima pasakyti šiais žodžiais: baudžiauniškas vargsta, o ponas smagiai gyvena ir nieko nemislįja.

Dvasiški reikalai tame laike ne buvo užmiršti. Žemaičiu vyskupas kunigaikštis Giedraitis išvertė Naują Testamentą ir atspaudino Vilniuje 1816 m. Minėtas kun. S. Stanevyčius 1823 m. išleido istoriją šventą.

Tame pat laike ėmė tēmyti žmonių poeziją. Kun. Stanevyčius 1829 m. atspaudino savo surinktas dainas. Kelią tame dalyke buvo jam pravedęs keliais metais pirma prusas Rėsa. Vėliau paveizdą tą sekdami, dainas rinko Daukantas ir Juškevičius.

Visi iki čion paminėti raštai buvo parašyti nuo pradžios devyniolikto amžiaus iki Krakosmečiui (1831 m.). Juosė yra atkreiptos akys labiau į du dalykų: į žmonių gyvenimą su jų reikalais ir praeitį. Šiedvi pakraipas suvienija savyje po Krakosmečiui stoję į darbą vyskupas M. Volončiauskas ir S. Daukantas. Abu juodu žiuri į praėjusį laiką ir rašo istoriją: vienas Žemaičių vyskupystės,

1) Dirva L. D. 36—37.

kitas Lietuvos. Abu mato žmonių vargą ir raštais savo stengiasi juos apšviesti: vienam kaipo vyskupui rupi labiau tikėjimo reikalai ir rašo dvasiškus pamokinius ir morališkas pasakaites, kitas platina svietiško turinio knygetes ir rodas apie gaspadorystės dalykus. Kaip pirma prieš Krakosmetį kone visi rašėjai sukosi apie Pošką, teip šiame tarpe beveik visus koncentruoja vyskupas Volončiauskas. Žemaičių kunigai sekdami jo pavyzdį ima rašyti morališko turinio knygetes. Kun. Ottonas Praniauskas dedikuoja jam „Išguldymą Evangelijų“ spaustą 1855 m. Ugianskis rašydamas lietuvišką žodyną skolinasi nuo jo knyga ir tt.

Patėmytinas yra daiktas, kad daugumui tų rašėjų pradėdant nuo Poškos lietuviška kalba gulėjo ant širdies. Poška, kun. Sotkevyčius, Ugianskis, Ivinskis, Niezabitauskis buvo užsiėmę lietuvišku žodynu. Kun. Kossakauckas, griovas Plateris, pastorius Nerlich ir Niezabitauskas rašė kalbamokslus. Kun. Stanevyčius 1829 m. antrą kartą perspausdino vieną Jezuito gramatiką pirmąkart išleistą 1737 m. Jos prakalba lotyniškai ir lietuviškai parašyta yra labai žingėidi. Kun. Stanevičius joje sako, kad daugumas žemaičių mokinasi, rašo ir skaito lietuviškai, vieni iš noro viską žinoti, kiti iš meilės kalbos tėviškės, ale paskui jisai pats toje pačioje prakalboj aiškįdamas dėlko prūsų raštai geresni už lietuviškus, teip kalba: „Nier ko tame dalike stebiētise: kadang mumus rōdos, jōg be jōkia pasyrūpynyma gana giaray lituwyszka kalba mokiēty gālime, yr jog niekas mōkitas negāl atsyrasty, kursay lituwyszkus rasztus skaytīty yr anus peykty arba gyjrty prasimanītu; rāszone taygy tayp kayp mōkame, idant tykt nu awiū sawa, apcy kuriū yszganima rūpy-namies, suprantamy būtumem“.¹⁾ Skundžiasi ir kiti raštininkai, kad lietuviai savo kalba niekina. Poška laiške T. Čačkiui rašo:

„Mat liežuviu prigimtu visi kalbēt gēdis’,
Kiekvien’s svečiopai žvernoj kitaip pasirēdēs,

¹⁾ M. L. G. III, 460.

O kiti tiesiog juokias' iš savo liežuvio,
Nebenor' girdėt kalbos senovės lietuviu.“¹⁾

Kun. Kalikstas Kassakauskas savo veikale „Grammatyka języka żmudzkiego . . . . Kalbrieda liežuwiu žiamaytiško“ išleistame Vilniuje 1832 m. vadina lietuvišką kalbą žemaitiška delto, kad tik Žemaičiuose liaudis ją šneka, o Aukštaičių Lietuvoje net prasti žmones su kunigais ir ponais kalba lenkiškai arba gudiškai.²⁾ 1845 m. Mantvidas Sėdos klebonas autru sykiu atspausdindamas Širvydo „Punktus sakymų“ prakalboje rašo: „Idant tada kaipo atminimas kalbos senuolu musu ilgainiu butinai nepragaištu, aš su didžiu vargu ją (kningą Širvydo) igyjęs, išguldymą lenkiškui atmečiau, o gryną lietuviškui, žodis į žodį, be kokios atmainos, apent išspausti steigiau.“³⁾ Kun. Kitkevychius vicerektorius Vilniaus seminarijos knygoje, kurioje jis išverte: „Hymny Ojców Świętych i Wielkich w Kościele Meżów, z Brewiarza i Mszału przelożył . . .“ išleistoje Vilniuj 1848 m. patėmija, kad jauni ir daugelis senų kunigų lavinęsi lenkiškoje arba gudiškoje kalboj neįstengia išreikšti savo mislių grynai lietuviškai, delto kad nesirupina lietuviškai mislyti. O kad parodyti, jog galima grynai lietuviškai mislis išreikšti įdeda jisai išvertęs lietuviškai į savo veikalą 16 hymnų. Vertimas yra tikrai geras, nors ne visur, sako Koncevychius.⁴⁾ Daukantas „Bude“ skundžiasi, kad dabar Lietuvos viešpačiai, karaliai, kunigaikščiai ir patys kunigai kalba svetima kalba, svetimą rėdą ir svetimą tiesą seka.⁵⁾ — Kaip iš to galima matyt, nors lietuviška kalba buvo niekinama, vienok viltis nebuvo užgesus, kad susilauks ji geresnę ateitį. Kun. Želvavyčius išleisdamas 1863 m. vertimą Krilovo pasakų padėjo šią mislį: „Rasi įspis saulė į musu langą“, o prakalboje paminėjęs, kad senovėje lietuviškai šnekėjo visi didžiunai ir kad paskui savo kalbą paniekino, teip rašo: „Garbė Dievui, kad nugis atsimainė vis, ir kiek norint vertam (vartojam, vercziam)

1) Dirva L. D. 28, cituoju čion pagaditą tekstą; tikrasis nežinau, ar yra kur atspausstas.

2) MLG. II, 13. 3) R., 15. 4) MLG. II, 15—16. 5) R., 36.

savo-gi tėvu liežuvi . . . Šiądien, kaip pavasarį nuo sniego mynioti palauta žolelė, pradeda ans liežuvis atgyti, po laiko ir turės pražysti ir vaisius sukrauti.“¹⁾ Bet kad jis tuomet neprašydo ir kad lenkinimas vis gilyn į Lietuvą sunkėsi, priežaščia galėjo buti ne tik uždraudimas spaudos, ale anot žodžių minėto Koncevyčiaus²⁾ ir nelaimingas lenkmetis, kuris ne vieną lietuviškai mislijantį ištrėmė iš tėvynės ir sustabdė protišką darbą, o lenkstei da labiau vartus atvėrė.

N.

Jieškok aukso širdyje.

Pasaka.

Parašė: *Selimas.*

Jeigu iš miestlio Ramiškių važiuotum stačiai pylimu, ką veda per žarčius, paskui pasuktum į kairę ant ganyklų, tai pervaziavęs per retą mišką ir krumus, atsirastum Gvildeliuose, sodžiuje, garsiam linksmu ir gražiu jaunimu, puikiais giesmininkais ir gardžiu alum.

Jei atsistotum ant kalnelio gale sodžiaus ir apvestum akis aplinkui, pamatytum iš visų pusių mišką. Tiktai kad iš trijų pusių sodžiaus laukus ir pievas turi apsupę reti beržynai, alksnynai ir trakai, iš ketvirtos traukiasi juoda, tamsi, tanki giria.

Jeik į ją. Siaurais takais, išmintais žmonių ir galvijų, išeisi neužilgo į aikštę. Apžlibsi, ypač jei diena bus giedra, nuo šviesos. Aikštė ta — tai ežeras, neperdidelis, apskritas. Iš visų pusių pelkės, lieknai, liūnas ir giria. Vanduo retai jame susijudina, banguoja. Gina jį nuo vėjo giria, ką kaip mūras laiko jį apsupusi.

¹⁾ R., 85. Autorius „Lietuvizskųjų Rasztų ir Rasztininkų“ ne tik čion cituojamą tekstą (kaip ir visus tekstus savo veikale) pagadino, oryginališką ortografiją permainydamas į savaiją, ale ir žodį „Dievui“ su maža litera parašė. Labai abejotina, ar kunigas Zėlvavyčius teipgi mažą raidę buvo padėjęs.

²⁾ MAG. II, 19.

Šviesu ir tyku, o vienok kaip triukšminga! Neišgirsi nė vandens pluskenimo, nė vilnių kriokimo, nė medžių treškėjimo, bet pasieks tavo ausį kribždėjimas vandeninių juodų vabalų, zirzėjimas uodų, tarškėjimas velnio arkliukų savo sparneliais; išgirsi puolimą lapelio nuo medžio ir kėlimąsi žolės, kurią primynei neatsargia koja, o iš visų pusių siaus ten duslus, paslaptingas girios užimas.

Toje šviesoje, žlibinančiai atsimušančioje nuo juoduojančios girios, ir toje trukšmingoje tyloje jautiesi mažų, menku, silpnu — ir baisu tau darosi — ko? Gal tos galybės, kurią jauti prigimtyje, o apimti negali, gal slaptin-gumo amžinai užiančios girios . . . . .

Už ežero prasideda tikra, didžioji giria. Paklausk sodžiuje, kur jos galas, kur kraštas — niekas nepasakys: nė vienas to galo ir krašto nesurado. Toli niekas iš sodžiaus nebuvo — bijojosi paklysti.

Grimzdamas iki kelių minkštame liune, apeisi ežerą iš vieno galo. Kitoje pusėje atrasi apžėlusį sąmanomis, paparčiais ir žole kelią: juo žmonės žiemą veža iš girios malkas ir senojus. Pasuk iš jo — ir atsirasi tankumyne. Alksniai, šalteksniai, jaunos liepos, augšti, laibi lazdynai, šermukšniai ir kiti baltmedžiai, išsikerioję tarp amžinų eglių, ažuolų, uosių ir kitų girios valdovų ant kiekvieno žingsnio užstos tau kelią. Ant laimės prasimuši prie vieno-kito takelio. Išmindė juos žmonės, grybaudami, karnaudami, riešutaudami, uogaudami, obuoliaudami, medžiodami . . . ar mažai žmogus gali atrasti gėrybių girioje?

Padviji gausingumą tų gėrybių ant kiekvieno žingsnio, bet labiausiai stebiesi tankiai užeinamoms duobėms ir iš-verstiams iš žemės akmenims.

Kam žmonės užduoda sau tiek nereikalingo darbo? — klausai,

Žmonės mat jieško užkasto girioje izdo . . .

Visos tos vietos prigulėjo seniau dideliam ponui, o dabar dalis jų su laukais, pievomis ir ganyklomis priguli sodžiui, bet giria su ežeru — karaliui.

Turtingas tai buvęs ponas ir smarkus. Pirmutinis Lietuvoje per lenkmetį pakėlęs ginklą prieš neprietelius ir paskutinis jį sudėjęs. Kad visa Lietuva ir net Lenkija nurimo, kad visi pasikėlėliai tapo arba išgaudyti arba išbėgo į užrubežį, jis tik vienas nenorėjo priešams pasiduoti. Atėjo į savo girią ir gynėsi joje dar per ilgą laiką. Paskui dingo.

Seni tai laikai ir niekas jų neatmena, tiktai vienas senis Gardžius, bet tas nemėgsta apie juos šnekėti. O žmonės, žinoma, kaip žmonės, prišneka visokių dalykų. Sako, kad ponas negalėdamas daugiau laikytis prieš neprietelius, paleido savo žmones ir, užkasęs girioje didelius pinigus — statinaitę aukso ir tris statines sidabro — išvažiavo svetur. Kur juos užkasė, niekas nežinojo. Klausdavo senio Gardžiaus, bet šis nusišypsodavo, palin-guodavo galvą ir nieko neatsakydavo.

O apie Gardžių šnekėjo žmonės, kad žino. Ėjo gandas, būk drauge su ponu kariavo, drauge užkasė išdą ir drauge išvažiavo į svetimus kraštus. Paskui sugrižo ir — tą visi žinojo — nusipirko Gvildeliuose dvi dubas. Turėjo du sūnu, kuriuodu išleido į mokslus. Vienas dabar yra daktaru, antras ukininku.

Gardžiai buvo laikomi nž labai turtingus. Netiktai turėjo dvi dubas, gražius arklius, piningas karves ir kitokių naminių gėrybių, bet ir pinigų, kaip vandens. Žmonės laužė galvas, iš kur senis Gardžius, toks pat kaip ir kiti ukininkas, galėjo teip pralobti, ir pradėjo šnekėti, kad nekitaip, kaip tik pasinaudojo iš pinigų, kuriuos su ponu užkasė. Senis negynė to, bet ir netvirtino. Nešnekus buvo. Vienok visi jį mylėjo ir guodojo, nės nelaimėje nebuvo geresnio žmogaus. Gelbėdavo visus, ką pas jį pagelbos šaukėsi. Kalbėjo žmonės, kad į penkioliką tūkstančių esąs išskolijęs po visą apygardą. Šelpdavo ypatingai tuos, kurie savo vaikus leizdavo į mokslus. Ramiškių parapija nesiskaito prie turtingųjų, bet nė vienoje gal nerasi tiek gimnazistų, studentų ir klierikų, kiek toje parapijoje. Kad vasaros laike aplink bažnyčią sumarguodavo uniformos yvairių mokslainių, žmonės džiaugdavosi, ir neretas sakydavo, kad tai Gardžiaus

darbas. Jis pirmas savo apilinkyje išleido savo vaikus į mokslus, jis kitus ragino tą patį daryti. Ateis, budavo, koks ukininkas pas jį ir pradės girti savo Kaziuką arba Adomuką:

— Mano bambalas tai lipšnus prie mokslo. Užsigulęs per visas dienas ant knygų. Skaito, kaip žirnius beria. Ir rašyt pramoko. Jam ir lotyniškai nedaug reikėtų mokintis, nės ministraturą kalba kaip poterius...

O senis tuoj' atsiliepia:

— Jei teip, tai reiktų jį leisti į gimnaziją. Šventas yra daiktas mokslas. Na, o kiek reikia paskolinti ant pradžios?

Ir skolindavo „ant pradžios“, o žiūrėk, už metų Kaziukas arba Adomukas parvažiuoja namo su mėlinu žiponu ir blizgančiais baltais guzikais.

Toks tai buvo senis Gardžius. —

Gvildelių sodžiuje pas vieną ukininką tarnavo už piemenį Jonukas — sirata. Keistas tai buvo vaikas. Nuo mažumens mėgdavo jis be galo visokias pasakas. Mokėdavo apsakoti apie gaidelį ir vištelę, ką ėjo riešutauti, ir apie baisius žvėris: meškas, vilkus, šernus ir kitus, ir apie Gryžą, ką vežiodavo seniau dūšias į pragarą, o kurio sulaužyti ratai lygšiol da riogso ant dangaus, ir apie milžinus, ką nešiodavo tokias pirštines, kad į vieną jų pirštą galėjęs sutilpti žmogus su arkliu ir su žagre, ir apie tokius milžinus, ką kaip žengdavo, tai išsyk per kelias mylias, o jų pėdų vietoje pasilikdavo ežerai...

Žmonės kalbėjo, kad ir tas ežeras, ką yra girioje, esąs palikimu tokio milžino. Jonukas tankiai, pargynęs kiaules arba avelės, bėgdavo sau žinomais keliais ir takeliais pas ežerą ir tenai, įklimpęs į liuną iki kelių, ilgai stebėdavosi, kokią tai didelę ir sunkią koją turėjo tas milžinas, kurs išmynė šitą ežerą. Neretai teip užsimislijusį užtikdavo naktis. Tada pradėdavo žiūrėti dangi. Matė perkreiptus Gryžo ratus ir kitus žvaigždynus. Atsimindavo keistas pasakas apie Gryžą, Sietyną, Šienpiuvius, Vandenio nešėją ir tt. — ir baisu jam darydavosi. Bėgdavo tada namole per tamsią girią, o sugrižęs guldavosi nevalgęs, nenusirengęs, daržinėje ant šieno.

Skūzdavosi ant jo tankiai jo gaspadinė kaiminkoms:

— Imkite jį nuo manęs, tą Joniuką, — kad jį galas! Nė man bulvių neskuta, nė pieno nepadeda nunešti į jaują, nė kiaulių taurai nepagano. Susimislijęs išeina kažinkur, nė valgyt nenori, o paskui žiurėk, ant rytojaus guli visas šlapias ir purvinas ant šieno. Kad jį!...

Bet Joniuko niekas neėmė pas save. Pasiliko jis pas senus ukininkus; kiaules ir aveles ganė, o pargynęs bėgdavo ant ežero arba į girią. Pradėjo jau vienuoliktus metus.

Mykoliukas, senio Gardžiaus ainy, parvažiavo iš gimnazijos ant vakacijų. Niekas jo nestatė prie darbo, niekas jam neliepdavo daboti namų, — taigi, kaip namiškiai ir visas sodžius išeidavo šieno arba rugių pjauti, „lakstydavo“ jis visur: po girią, ant ežero, ant pievų... Bet tankiausiai atsilankydavo pas Joniuką, kurs ganė kiaules ant pūdymo arba aveles ant trakelio. Pečius pagrioviais drauge lipydavo, vamzdžius sukdamo, lazdas drožinėdavo. Susipažino, susiartino greitai. Mažas studentėlis pasakodavo Joniukui apie miestą, apie gimnaziją, apie mokslą, kurį ėjo. Piemenėlis, gulėdamas ant pilvo, o delnais skruostus parėmęs, klausėsi su atyda, nes girdėjo naujus sau daiktus. Nesiganėdino pasakojimais; pats klausinėjo ir tyrinėjo:

— Tai tu sakai, kad miestas yra didesnis už Ramiškius?

— Ale ką čia Ramiškiai! — su paniekinimu atsiliiepdavo Mykoliukas. — Ramiškiai tai sodžius, ale kad tu miestą pamatytum! Ulyčios eina viena skersai kitos, tu ir paklystum; namai tokie mūryti, ant dviejų ir trijų gyvenimų. Ar tu matei kada namus ant kelių gyvenimų?

— Ne, ale mačiam mūrytus, ana, Ramiškių mūrinę.

— Mūrinę? Ir tu misliji, kad ji mūryta! Kad tu pamatytum mūsų gimnaziją, — tai ne iš molio nulipinta, kaip tavo murinė, bet iš plytų pastatyta, tokia augšta, augšta, o tokia didelė, vat, kaip pusė sodžiaus.

— Ai, ai! — stebėjosi Joniukas.

— O stogas, gal tu misliji šiaudinis? Kur tau! Iš blekės ir raudonai pamuliuavotas, ir ne toks status, kaip čia Gvildeliuose, bet paplokščias . . . vat toks!

— Ai, ai! . . . . .

Stebėdavosi Joniukas tokiems pasakojimams, bet labiau stebėdavosi, kad mažas studentas imdavo sakyti, ko jie mokinasi tę gimnazijoje. Išgirdo pirmu sykiu tokius žodžius, kaip aritmetika, geografija, gramatika . . . Mykoliukas gyrėsi, kad jau pradėjęs mokintis lotyniškai, o kitais metais juos mokysę vokiškai ir prancūziškai, o jis imšęs abidvi kalbas, nes „žmogus paskui esi mandresnis.“

Tėmydavo ant visko ir dėdavosi į galvą Joniukas, ką išgirdavo nuo savo jauno draugo, ir nors tas pastasaris, dar pirmos kliasos mokintinis, nedaug galėjo naujų daiktų papasakoti, vienok ir to nedaugelio piemenėlis gerai suimti neįstengdavo. O kad išgirdavo apie istoriją, algebrą ir kitus mokslus, kurių Mykoliukas dar nebuvo patyręs, Joniukui net plaukai ant galvos šiaušdavosi: toks tai mokslas yra didelis ir nepabaigtas?

Kartą mažas studentėlis atnešė Joniukui savo moksliskas knygas pažiūrėti. Atvertė lotynišką gramatiką ir . . .

— A-mo, a-mas . . . — pradėjo, nors sunkiai, siliabi-
zuoti piemenėlis.

— Tai tu moki skaityti? — nusistebėjo gimnazistas.

— Truputį . . . Mat aš — kalbėjo toliau lyg susigėdėjęs Joniukas — aš . . . žiemą, kaip, būdavo, kerdžius mokina vaikus skaityti . . . aš nuveidavau ir . . . žiurėdavau . . . Aš paskui . . . — jau drebėdamas sakė vaikas — imdavau knygas ir . . . ir . . . slebizavodavau . . .

— Ar žinai ką? — pertraukė Mykoliukas. — Aš tave išmokysiu skaityti ir . . . rašyti.

Pridėjo pirštus prie lūpų.

— Neturiu popieros nė plunksnos. Bet, palauk! . . . eime ant kelio.

Nuėjo. Gimnazistas su lazda papiešė ženklą ant dulkių.

— Žiurėk, tai yra A . . . Imk lazda ir rašyk.

Joniukas nupiešė litarą, truputį panašią į A, truputį į Q.

— O dabar žiūrėk, čia yra B . . . — piešė Mykoliukas atsakantį ženklą.

— Bė . . . bė . . . — kartojo piemenėlis, kreivezodamas po dulkėtą kelią.

Kreivezojo C, D ir kitas litaras. Paskui abudu atsėdo ant dirvono šalia ir kelio pasidalinę rieke duonos, pradėjo skaityti.

Joniukas buvo miklus vaikas. Po kelių dienų skaitė, kaip berte bėrė, ir piešė ant dulkių netiktai dideles, bet ir mažas litaras.

Per tą laiką nė kiaulių nė avelių niekas nežiūrėjo; kiaulės lindo į iškadą, avelės klydo ir maišėsi su kitais pulkais. Kilo lermas, keiksmi gaspadinės ir kaimynų. Joniukas gavo mušti.

Nuo tos dienos piemenėlis geriau dabojo bandos, bet draugauti su Mykoliuku nenustojo: tobulinosi skaityme, rašė jau ne ant kelio, bet ant popieros, kurią atnešdavo jam gimnazistas; klausėsi pasakojimų apie miestą, apie kitonišką gyvenimą ir visokius kitus daiktus, kuriuos žinojo Girdžiukas.

Pasibaigė vakacijos ir Mykoliukas išvažiavo atgal į miestą, palikdamas mažą piemenėlį vieną, bet pilną neapribajamų troškimų ir keisto ilgėjimosi. Angšta darėsi Joniukui Gvildeliuose, norėjosi eiti į platesnį svieta, troškosi, pats nešinojo ko. Panašus buvo į paukštelį, kurs nori skristi iš savo lizdo, bet nežino kur, — laukia nurodymų savo tėvų . . .

Tuo tarpu nupjovė vasarojų, bulves iškasė, linus išmirkė ir rugienas aparė. Atėjo ruduo. Žmonės pulkais pradėjo eiti į girią grybauti, obuoliauti ir karnauti. Lietus purkštė kone kas dieną. Liūdna, palša pasidarė ant svieto.

Joniukas visai apsiblausė, nuliūdo: dabar tiktai suprato, ko troško, — išsiilgo jis Gardžių Mykoliuko, gėidė mokintis to, ko jo draugas mokinosi, troško važiuoti į miestą, į gimnaziją.

Mokslo, mokslo! — šaukė jo dušia. Joniukas į kelias nedėlias sukūdo ir išblyško. Klausėsi godžiai, kad vyrai pradėdavo šnekėti apie mokslą.

— Geras daiktas vaiką leisti į mokslą, — kalbėjo kartą šeimnininkas kaimynui, — kad aš taip turėčiau sūnų, tuojau į gimnaziją siųsčiau. Aure Mikys išleido savo vaiką į kunigus. Kaštavo, tai kaštavo; du tūkstančiu padėjo, bet užtai dabar pas jį pinigų — šunes guli.¹⁾

— Na, o kažin Griškui kiek kaštuoja jo Petras? — paklausė kaimynas.

— Griškui? O, jau išdėjo kokius tris tūkstančius, į skolas, žinai, įlindo: Petras mat pabaigė gimnaziją ir dabar eina uneverситetą. . . . Plynia žino, ant ko mokinasi. Et, jau ko, ko, ale mokslo galo nesuseksi. . . .

Joniukas tokiu būdu patyrė, kad mokslui reikia pinigų, o iš kur jis, našlaitis, ant svetimos duonos gyvenantis, juos ims? Nuliūdo dar labiau, nusiminė ir visiškai sukūdo.

Vieną dieną gaspadorius parėjo iš girios nuvargęs, visas šlapias. Grybus pastatė ant suolo, nusivilko ir pradėjo autis.

— Kad jau priversta šįmet girioje, tai priversta! — atsiliepė, vyniodamas nuo kojos autą. — Kur tik didesnis akmuo, tą ir duobė. Ir netingėk tu man! . . . — nuspjovė.

— Kad dar kastų ant Didžiulio Kalnelio — kalbėjo palūkėjęs, — tai dar nieko nesakyčiau, bet dabar aplink slapginio Giltinėles. . . .

— Beje, ar teisybė, kad girioje yra užkasti pinigai? — pertraukė gaspadinė.

— Kas juos žino! Ana, Račys į krutinę mušasi, kad radęs kartą kapčių, gražiai eglaitėmis apsodintą; grįžo ant rytojaus, bet vietos surasti negalėjo. Ir senis Švėgžda sakosi užėjęs ant to kapčiaus ir lygšiol dar jieško, bet atitikti vis negali. Tę žinai, kur ant Didžiulio

¹⁾ Ypatingas išsireiškimas panevėžiskų; reiškia: tiek pinigų turi, kad nežino, kur juos dėti.

Kalnelio yra grižkelis, tai į kairę, ties lieknu. Valkiojausi ir aš tę šiandien, bet ne mums turbūt tie pinigai žadėti. E! . . . ar neturi šiltų barščių? — baigė gaspadorius žiovaudamas.

Jonuko tą dieną nebuvo nė ant vakarienės, nė ant nakties, nė ant rytojaus. Išgirdęs, kur užkasto izdo reikia jieškoti, išslido iš gričios.

Dangus buvo apsiniaukęs. Purkštė smulkus lietus. Pakluoniais, lauku Joniukas nuėjo į girią, apibrido aplink ežerą ir neužilgo atsirado ant Didžiulio Kalnelio. Priėjęs grižkelį, pasko į kairę. Eglių spigliai badė jam veidą ir rankas, šlapi juodalksnių ir lazdynų lapai permirkė jo drapanas — Joniukas ant nieko nepaisė, landė po tankią girią, jieškodamas kapčiaus, apsodinto eglaitėmis . . . ir atrado.

Teip, čia, ne kitur ponas turėjo užkasti savo auksą! Pailgas kupstas žemės, apdengtas pūvančiais lapais, o aplink šešios eglės! . . .

Joniukas atsisėdo.

— Neesiu niekur, kol neiškasiu! — pamislijo.

Tuo tarpu lietus nustojo lyti, bet nuo lapų ir spiglių vis dar prie kiekvieno vėjo papūtimo dribo šalti lašai. Permirkusiam ir be to piemenėliui pasidarė šalta ir kad sušilti, pradėjo kasti. Nukapstė rankomis lapus, paėmė šakalį ir pradėjo versti žemę į šalis.

Pasidarė tamsu, bet Joniukas nenustojo kapstyti žemės. Šakalys nulūžo, paėmė apyčiupomis kitą ir krapštė, krapštė! — nejuto nė lašų, varvančių iš viršaus, nė keistų balsų, ką skambėjo po girią, nejuto, nė kaip ant galo pargriuvo iš nuvargimo ir užmigo kniupščias.

Kad atbudo, saulė stovėjo augštai, raudona, nešildanti, rudeninė saulė. Joniukui buvo šalta, galvą skaudėjo ir kaulus laužė. Pažiūrėjo žibančiomis akimis ant savo darbo, — griaudu ir nesmagu jam pasidarė. Prieš jį gulėjo negili duobė, iškapstyta purioje žemėje. Buvo matyti, kad ir giliau bus ta pati — puzdruta, puri žemė, ir jieškoti čia pinigų nėra ko.

— Ne čia! — žybtelėjo vaikėsui mislyje.

Atsiminė jam gėda, barimai ir išjuokimai, ant kurių save išsistatė, o mislis, kad dabar visa viltis „eit į mokslą“ pavirto į nieką, teip suspaudė jam širdį, kad nusiminime sušnabždėjo, grieždamas dantimis:

Numirsiu, bet n'eisiu iš čia! . . .

Ir atsisėdo ant kranto duobės, alkunes atrėmė ant kelių ir pradėjo žiūrėti klaidžiomis akimis į vieną daiktą. Nieko dabar nemislijo, nieko nenorėjo. Buvo jam nyku, nuobodu, šalta, abejutiška . . .

Tokiame sustingime dūšios ir kūno prasėdėjo — pats nežinojo, kaip ilgai.

Staiga išgirdo balsą. Pakėlė galvą.

Senis Gardžius stovėjo šalia jo ir žiūrėjo ant jo gailiomis akimis.

— Tai tu čia, vaikeli — kalbėjo. — Sakyk, ką veikei? Ar tik ne aukso jieškojai?

— Aš diedel . . . aš girdėjau, kaip sakė, kad čia pinigai yra . . .

— Aha, pinigų užsinorėjai. O kam tau pinigai reikalingi?

— Sakė gaspadorius, kad mokslui daug pinigų reikia. Aš noriu pas Mykoliuką . . . aš mokintis noriu . . .

Staiga per vaikėsą šiurpuliai perėjo.

— Man šalta, diedel, ir galvą skauda . . . — baigė Joniukas drebančiu balsu.

— Teip, teip . . . — atsiliepė senis, linguodamas galvą, — peršalai ir ligą gavai, bejieškodamas pinigų, bet jų čia nerasi: nėra ir nebuvo . . . Eime namo: drugys tave krečia . . .

Paėmė vaikėsą už rankos ir išvedė ant kelio.

— Pinigų čia nejieškok — žmonės teip tik sau apie juos pliauškia. Niekas kapčiaus ir eglaičių nematė. Tu radai tik teip sau kelmą supuvusios eglės, iš kurio išaugo atžalos . . . Ana, žiurėk, tą už aikštės buvo senas ažuolas — nuvirto ir supuvo jau, — po juo pakasėme ginklus, bet ne pinigus.

Senis iššnekėjo.

— Pasakysiu tau, ką mažai kam pasakoju. Matai, esu senas: mažai žmonių sulaukia tokio amžiaus. Bet kad buvau jaunas, daug visokių daiktų mačiau. Pas poną pakajuose tarnavau. Jaunas dar jis buvo, bet koks karštas ir drąsus — reikėjo jį tik matyti.... Kad išėjo vaina, surinko mus visus dvariškius ir išvedė prieš neprietelį. Vaikščiojome toli, mušėmės daug kartų, bet suėmė mus iš trijų pusių. Prisiėjo trauktis atgal. Sugrižome į dvarą — nėra jo daugiau: sudegino judošiai. Naktį į girią sprukome ir laikėmės dar ilgai. Už balų ir lieknų niekas mūsų pasiekti negalėjo. Ana, ant aikštės paraką ir armotas dirbome; po sodžius maisto jieškojome, kartais ir neprietelį apdaužydavome. Bet atėjo žiema; užšalo balos ir lieknai, neprietelis su armotomis rengėsi pas mus į girią. Ir mūsiškių nedaug bepasiliko. Sušaukė tad mus ponas ir sako taip: „Vyrai, neištesėsime.... Galėtum paguldyti galvas, bet kokia iš to nauda bus tėvynei? Paskutiniai pasilikome, ir niekas n'eis už mus keršyti. Tėvynė tiek priėmė aukų, kad musiškės jai nereikalingos. Užtat šianakt tegul kiekvienas gelbėja savo galvą. Aš jums dėkavoju, kad manęs neapleidote sunkiame padėjime, ir veliū visiems laimingo sugrižimo namo, o už tuos, kurie su mumis drauge bekariaudami, už tėvynę dūšią Dievui atidavė, sukalbėkime po poterėlių.... Atsiklaupėme, pasimeldėme, užkasėme ginklus į žemę (ir jų jau čia nėra) ir, pasidalinę maistu, išsiskirstėme.

Ant veido senio išbyrėjo dvi ašari.

— Seniai tai buvo — tęsė Gardžius savo pasakojimą, patylėjęs. — Buvau dar jaunas, karštas, pono apleisti nenorėjau. Ėjau su juo į užrubežį. Apsigyvenome Paryžiuje, bet ne ant ilgo....

Tuo tarpu išėjo į aikštę. Iš anos pusės ežero tamsi giria stovėjo tykiai atsimušusi į lygų, kaip stiklas, vandenį. Raudoni spinduliai leidžiančiosis saulės dažė pusę ežero rausva spalva. Buvo tyku, šalta ir liūdna.

Senis sustojo ir užsimislijo giliai.

— Tokia pat buvo diena, kaip mano ponas mirė: tyki, romi, bet šalta ir liūdna. Sako mano ponas: „Jurguti, atėjo man paskutinė valanda“, o aš verkti.

„Pone, dar nemirsi“ — sakau. „Ne, jaučiu, kad šios dienos nepergyvėsiu“ — sako jis: „tu neverk; pasakysiu tau vieną daiktą, apie kurį misliju ne pirmą sykį“ . . . .

Gardžius paėmė Joniuką už rankos ir pradėjo abudu eiti liunu aplink ežerą. Kojos jiems klimpo į šaltą vandenį. Giria anoje pusėje vandens darėsi tamsesnė, tik viršunės medžių žibėjo dar rausva šviesa, o ant ežero tik kraštas pasiliko raudonai-mėlšvas. Vaikas ėjo nesavas: laužė jam kaulus ir galvą; apreibusiomis akimis žiurėjo ant senio, kurs tuo tarpu kalbėjo:

— „Pasakysiu tau vieną daiktą“ — kalbėjo ponas: „Ne ponai išgelbės tėvynę, bet jus, prasti žmonės. Mūsų yra tik tūkstančiai, jūsų milijonai. Už tai imk šituos pinigus ir važiuok į tėvynę.“ Ir padavė man maišelį. Puoliau ant kelių ir pradėjau bučiuoti jam rankas, sakydamas, kad man nieko nereikia. „Imk“, sakė jis: „nedideli tai pinigai, iš jų nepraloksi. Kas man iš jų? Neturiu nė pačios nė vaikų, tėvai senei numirę, o giminės ant tokių pinigų nebus godūs. Važiuok į tėvynę, nusipirk žemės — jos nereikia kitiems paleisti, savo vaikus leisk į mokslą . . . mokslas sulygina muzikus su ponais . . . . įkalbinėk visiems meilę tėvynės . . . . ne tavo esu geradėjas, noriu būti geradėju prastų žmonių . . . ant jų remiasi visa viltis ir ateitis mūsų krašto . . . gelbėk kiekvieną vaikina, jei išteksti, kurs norės mokslą“ . . . .

Senio balsas pradėjo drebėti; ant veido vėl pasirodė ašaros.

— „Ne ginklais neprietelius apveiksime, bet mokslu“ — kalbėjo ponas: „Grįžk į tėviškę ir apversk tuos pinigus ant gero tėvynei“ . . . .

Gardžius nutylo ir tylėjo visu keliu per girią, kurioje vėl atsirado, apibrėžė ežerą. Kad išėjo ant lauko, tęsė toliau pasakojimą:

— Numirė ponas. Aš su pinigais parvažiavau namo. Kaip gyvenu, visi mato. Savo vaikus išleidau į mokslus ir kitiems leisti pradedu. Gal nemačiau, ką darėte su Mykoliuku? Gal misliji, kad tave apleisiu? . . . Tokių, kaip tu, mums reikia kuodaugiausiai: mitrių, sumanių, daug trokštančių. Ant tokių remiasi ateitis mūsų krašto! . . .

Nebijok, neužmiršau žodžių savo pono, kuriuos man prieš smertį kalbėjo . . . Eisim dabar stačiai pas mus. Tau nereikėjo jieškoti aukso girioje: tę jo nėra. Turi jį savo širdyje . . . Tuo aukso yra tavo doros mislys, pakilęs troškimai. Auklėk ir tobulink juos . . . Jieškok aukso širdyje . . .

Jau buvo tamsu, kad Gardžius parsivedė Joniuką į savo namus. Vargšas vaikelis turėjo tuojau eit gulti. Nesikėlė jis per ilgą laiką. Bet stiprus prigimimas pergalėjo ligą.

Atėjo vėl vakacijos, ir ant Ramiškių šventoriaus Mykoliukas vaikščiojo su Joniuku, abudu su mėlinais žiponais ir baltais guzikais.

G a l a s.

